

Ассаламу алейкум, уьюгюзге яхиылыкъ!

ЁЛДАШ

Читайте новости на сайте
yoldash.ru

ДАГЪЫСТАННЫ ЖАМИЯТ-ПОЛИТИКА КЪУМУКЪ ГАЗЕТИ

27 август (туршу) 2026 йыл №32 (15594)

1 СЕНТЯБР – билимлени гюню

Билимлени гюнюнде
Савлай алам иржая,
Яшланы юреклери
Сююнчюн эркин яя.

Къолунда гюл байламлар,
Шат иржайыв юзюнде.
Билимге гъасиретлер
Къувнай Къумукъ тюзюмде.

Аналары сукъланып
Яшларына къарагъан.
Эсге тюшюп гюнлери
Билим алма барагъан.

Биз де гиччипавлагъа
Бек сукъланып къарайбыз.
Алгъан гъар абатында
Устьюнлюклер ёрайбыз!

Казим КАЗИМОВ.

БУ НОМЕРДЕ:

Бавчулукъну
янгырталар

2 БЕТ

Сувлагъа гъюрмет
булан янашайыкъ

8 БЕТ

Ярайгъан зат
тюгюл хари

9 БЕТ

БИЗИН САНАВ

5595

муаллим республика
бюджетни акъчасына бу
йыл санавлашдырылгъан
программагъа гёре гъа-
вайын планшетлер булан
таъмин этилинежек деп
къаравуллана.

Бир жумла булан...

Дагъыстан Республиканы электрик гюч булан толу таъмин-
лигин ва оъсююн болдурмакъ муратда федерал маялардан
2024–2026-нчы йылларда берилеген акъчаны къадары 9 милли-
ардгъа етише.

Бавчулукъну янгырталар

Хасавюрт районда емиш болдурувда гѳрмекли на-
тижалагъа етишген Садовое юртну алдынгъы дара-
жасын янгыдан аякъгъа салма къарайгъанлар бары
сююндюре. Ал заманларда бу юртну хозяйствосу
Совет Союзну Игити Иса Солтановну атын юрюте
эди ва емиш болдурувда республикада чы нечик де,
савлай элге де белгили болуп турду.

Садовое юртну та-
рихи ону аты булан
тыгъыс байлавлу: совет
йылларда мундагъы
хозяйствону 850 гек-
тар майданында емиш
бавлары бар эди. Ерли
халкъ йыл сайын бай тю-
шюм жыйып битдирип
болмай, кѳмекге хоншу
юртлардан да геле эди.
Дагъыстанны гъар ерин-
ден гелген студентлер
оъзлени сынавларын
артдырмагъа да бу юр-
тну хозяйствосуна геле
эди. 1990-ынчы йыллар-
да юрт хозяйствогъа тер-
гев кемиди, шонча емиш
береген бавлар да таш-
ланды. Бугюн бу юртда
бавчулукъ янгыдан ян-
гыртылма башлады.

Уъч йыл алда хозяйст-
вону башчысы Салигъ
Гъажимуратов, тюрлю
регионлардагъы иш-
чилени алдынлы сы-
навун теренден уй-
ренип, янгы заманны
талапларына жавап
береген бав салды. Про-
ектге бек жаваплы кюй-
де янашды: тармакъны
алдынлы экспертлерин
чакъырып сув жыгъан
къуюлар къурдулар
ва тамчы къайдада

сугъарылагъан къай-
даланы да кѳоллады.
Планлашдырылгъан 50
гектардан бугюн 25 гек-
тар алма бавлар ва 6
гектар жие бавлар яхшы
тюшюм берме башлады.
Бу йылны ичинде терек
орнатыв ишлер толу
кюйде тамамланажакъ.

Бавчулукъну гѳрмекли
натижалары да сююндю-
ре ва емишлени сортлары
гъар кимни де сукълан-
дыра: гъар гектардан 30
тоннагъа ювукъ тюшюм
алынып тура. Бав 5-нчи
йылында толу кюйде «иш-
леп» башлагъанда гелими
70 тонгъа етишежек деп
токъташдыра касбучу-
лар. Неге тюгюл де бу
бавларда инг де макътал-
гъан «Гала Девил», «Гала
Шнига», «Пинк Леди» ва
«Найдаред» сортлар оъс-
дюрюле.

Хозяйствону емиши
янгыз регионну базар-
ларына тюгюл, уълкени
федерал сатыв тармакъ-
ларында аты айтылгъан
«Магнит», «Пятѳрочка»
ва «Дикси» тюкенлерини
къапеселерине чыгъа-
жакъ.

Тюшюм къайтарыла-
гъан заманда хозяйство-

да 50-ге ювукъ адам иш-
лей.

Хасавюрт районну
башчысы Багъавутдин
Мамаев иш сапары бу-
лан Садовое юртгъа
барды ва биз эсгерген
хозяйствону иши булан
таныш болду.

– Янгы технологи-
ялагъа гѳре, гъар гек-
таргъа 3,5 мингден де
артыкъ терек орнатыла.
Бугюн шо къайдада емиш
тереклер Дагъыстанны
дѳрт районунда уъстюн-
лю кюйде орнатыла:
Сулейман-Стальский,
Дербент, Магъарамгент
ва Хасавюрт районлар-
да. Дагъыстанда шолай
къайдада орнатылгъан
бавланы майданы инам-
лы кюйде арта ва 745
гектаргъа етишген. Шо-
ланы арасында Садовое
юртну бавлары да бары
бизин сююндюре, – деди
Б.Мамаев.

Районну башчысы бел-
гилеген кюйде, Садовое
юрт оъсюю алдынгъы
бавчулукъ сынавларын
янгыдан кѳоллап тура.

Шулай хозяйстволар
гъар тюрлю янгылыкъ-
ланы кѳоллап, районда,
олай да Дагъыстанда
бавчулукъ тармакъны
уъстюнлю кюйде аякъгъа
тургъузалар.

Гебек КЪОНАКЪБИЕВ,
«Елдаш» газетни баш
редактору.

Журналистлени 30-нчу форуму

Журналистлер учун бу форумну уллу агъамияты
бар. Уълкебизни гъар регионундан гелген редакция-
ланы къуллукъчулары жыйыла, сынав алышдыра,
касбу масъалаланы гъакъында гъакълаша, ишни
янгы къайдаларын ахтара.

Яшав масъалалар тез
алышынагъан девюрде бу-
лай ѳлугъувлар айрокъда
агъамиятлы. Тюз ѳлланы
танглама, журналистика-
ны таъсирин артдырма,
янгы къайдаланы арагъа
чыгъарма кѳмек эте.

Бу форумда Дагъыс-
танны журналистлерини
делегациясы уъч медиа-
проектни арагъа чыгъа-
ра; Дагестанская правда,
Даггосиздат ва Этномеди-
ахолдинг. Шо да дагъыс-
тан журналистиканы
оъсююн, ерли авторланы
не масъалалар ойлалашды-
рагъанын, охувчулар не-
гер сесленегенин билме
имканлыкъ бережек.

Булай ѳлугъувлар жур-
налистни касбусуну гю-
чюн ва агъамиятлылыгъын
гѳрсете, бир-биревню
англама ва заманны та-
лапларына бирликде жа-
вап берме болушлукъ эте.
Журналистлени эсли, сы-
навлу ва яш наслуларына

бир-бири булан ѳлукъма,
гъакълашма, сынав алыш-
дырма имканлыкъ бере.
Федерал оълчевдеги маъ-
лумат къуралланы къул-
лукъчуларыны ва регион-
ланы журналистлерини
ѳлугъувлары, юрюлеген
ишни гъакъында гъакъла-
шывлары янгы масъала-
ланы арагъа чыгъара ва
оланы тюзевлю чечиливю-
не ѳллар тапма кѳмек эте.
Форумну иши август айны
25-нден 31-не ерли юрюле.
Дагъыстанны делегация-
сына маъналы сѳйлевлер
ва пайдалы ѳлугъувлар
ѳрайбыз.

Яраш БИЙДУЛЛАЕВ.

Зенгни ерине макъамлар

Бу йылны 1-нчи сентябринден башлап Россияны
бары да школаларында къагъылагъан зенгни орнуна
гъалиги совет авторланы макъамлары берилежек деп
билдире Россия Федерацияны билим берив минис-
терлиги.

Шоланы арасында
школагъа, билимлеге,
муаллимлеге, дослукъ-
гъа ва янгылыкълагъа
багъышлангъан йырланы
макъамлары бар. Зенгни
орнуна макъамлар сал-
макъны аслу маънасы
охувчулагъа исси, байрам
ва ярыкъ эсделикlege
чомулма имканлыкъ бе-
реген шартлар яратмакъ.
Ондан къайры охувчу яш-
лар бизин халкъланы ком-

позиторлары яратгъан
сав дюнъягъа белгили ва
артыкъ даражада тизив
асарлар булан таныш бо-
лажакълар.

Гъар айда чалынажакъ
макъам не буса да бир бел-
гили агъвалатгъа багъыш-
лана ва охувчуланы ин-
чесаниятны кюрчюсюнде
тарбия алывуна атив бо-
лушлукъ эте.

К.Зим.

Хоккей оюнну сюегенлер учун

Дагъыстан Республи-
када бузну уъстюнде
хоккей ойнамакъ учун
къурулма герекли би-
ринчи «Бузлу къаланы»
майданчасы Магъачкъала
ва Каспийск шагъарланы
аралыгъында, алдагъы
ипподромну боюнда бола-
жакъ деп къаравуллана.

2026-нчы йыл яйны
вакътисинде ДР-ни топу-
ракъ ва мюлк Министерли-
ги «Бузлу къала» болажакъ
майданчаны орнун мекен-
ли этип токъташдыргъан.
Буссагъатгъы вакътиде
шо ишлер булан туврадан
машгъул болагъан идара-

лар эсгерилген майдан-
чаны кѳолламакъ учун
ихтияр алывну ва про-
ект-смета документлерин
гъазирлевню гъайын этип
чалыша.

Гъалиги заманны бары
да талапларына жавап бе-
реген бу проектни амалгъа
геливю 2026-нчы йыл Хун-
зах ва Шамил районларда,
2000 метр бийик тавларда
хоккей оюнну сюегенлер
оътгерген уллу турнирлер-
ден сонг чалтлашды деп
токъташдырма бажары-
ла. Россияны Президенти
Владимир Путин шо за-
ман Дагъыстанны Баш-
чысы Сергей Меликовну
сиптесин бек атив гѳрюп
якълагъан ва къурулуш
комплексни финанс масъа-

Ёлугъувда агъамиятлы масъалалар гётерилген

БИЗИН МАЪЛУМАТ:

Къаягент районну топуракъ майданлары 491 чакъырым квадратгъа етише.

Пачалыкъ агъамияты булангъы айрыча къорулагъан Къаягент якъдагъы 19 уллу ва гиччи юртлар 14 муниципал къурулусларына гийирилген.

Арт вакътилерде яшайгъан халкъны гысабын алывгъа байлавлу оьтгерилген чараланы натижасында эсгерилген районда 61 мингге ювукъ адам яшайгъаны аян болгъан.

Шону да 53 проценти къумукълар, 43 проценти даргилер ва шолай башгъа миллетлени вакиллери.

Каспийни ягъа бойларын бийлеп темиркъазыкъдан къыблагъа багъып узатылгъан районну топуракъларындан «Кавказ» деген федерал транспорт ва «Москва-Баку» деген темир ёллар оьте. Онгайлы табият шартларындан ва оьзге тюрлю бар имканлыкълардан пайдаланып ишге гючю чатагъан тайпалар юрт хозяйствону мердешли гъайванчылыкъ ва оьсюмлюкчюлюк тармакъларында оьз мадарын эте демеге ярай. Ерли саниятлар насрудан-наслугъа гёче гелегени де тергевню тарта.

Дагъысын айтмай къойсакъ да, районну юзюмлюклеринден гъар йыл савлай республикабызда оьсдюрюлеген юзюмню уьчден бир пайы къайтарыла. Шолайлыкъда, загъматчыланы къазанчлары къолайлаша, гъар тюрлю бюджетлеге тюшеген налоглардан лайыкъ-

лы къошум этилине...

2026-нчы ва шондан сонг гелеген дагъы да эки йылны гёз алгъа тутуп районну яшавлукъ-экономика масъалаларын ёрукълашдыривну планы къурулуп пайдаландырыла...

Бугюнлерде Къаягент бойдагъылары яшавунтурушун ахтара туруп, яшавлукъ-коммунал масъалалагъа къарайгъан ДР-ни Гьукуматыны Председателини заместителини къуллукъларын кютеген Валентин Клок Къаягент районну башчысы булан ёлукъгъан.

– Районну тарихи бай ва асруланы теренинден сес бере, – деген «Къаягент район» деген муниципал районну гъакимбашы Магъаммат Элдэрханов. – 1867-нчи йыл болгъанча бизин якъны топуракълары феодал къурулушлар – Таргъу шавхаллыкъгъа, Гъайдакъ

уцмийликге ва шолай да Оьтемиш солтанатгъа гире болгъан...

Совет девюрден башлап айтсакъ да, 1935-нчи йылда айрыча район къурулгъанлы арадан 91 йыл тамамлана. Шо гюн-бугюн яшавлукъ-экономика масъалаланы беклешдиривге байлавлу болуп кёп иш этилинген. Гъали регион, федерал оьлчевдеги аслу проектлерде белгиленген милли борчлар яшавгъа чыгъарыла. Юртлар оьсе ва генгеше. Оланы оьсюп тербейген талапларын гысапгъа алып гъар тюрлю онгайлы къуллукъланы болдурув давам этилине...

Валентин Клок юртлу къоллавлучуланы табият газ ягъарлыкъ, сув ва электрик ярыкъ булан толу таъмин этивню масъаласын гётерген. «Газпром», «Дагэнегро» ва шолай да сув тартыв ишлер булан машгъул болагъан къурумлар булан байлавлукъда яшавлукъ-коммунал къуллукъланы сан янын ва оьлчевлерин артдырмакъ учун чаралар гёрюлегени гъакъда айрыча эсгерген. Бу йылны язбашында болгъан гючлю явунлардан сонг сув гъавузланы ва шолай да юртлардагъы бузукълукъланы алдын алывгъа бакъдырлагъан харжланы асувлу кюйде пайдаландырмагъа тюшегени гъакъда билдирген.

Шолай агъамиятлы яшавтуруш масъалалар регионну ва районну башчыларыны янындан тергевсюз къалмайгъанын къыйматлай туруп оьсюню разилигин билдирген.

Къ. КЪАЗАКЪМУРЗАЕВ.

СУРАТДА: Валентин Клок ва Магъаммат Элдэрханов ёлугъувну вакътисинде.

лаларын тындырыкълы кюйде ахтарып гъазирлемекни тапшургъан.

Ювукъ заманда къурулажакъ «Бузлу къала» кёп тармаклы спорт комплекс гысапда 4 минг квадрат метр ерден артыкъ майданда ерлешежек. Майданчада сав йылны узагъында хоккей оюнну сюегенлер уьиренивлер оьтгерме де, хас ярышлагъа къуршалма да, бир вакътини ичинде юзлер булан спортчуланы къабул этме де болажакълар.

Гележеги бар футбол центр къурула

Россияны футбол союзуна пресс-къуллугъу билдиреген кюйде Да-

гъыстан Республиканы милли футбол центринда топ ойнамакъ учун 4 майданча къурмагъа гёз алгъа тутулгъан.

«Ювукъ заманны ичинде Дагъыстан Республиканы ич маяларындан центрны биналарыны ва къурулушуну проект-ахтарыв ишлери яшавгъа чыгъарылажакъ. Шо ишлер тамамлангъанда эсгерилген объектни пайдаландырывгъа беривню болжалы да белгиленер деп къаравуллана. Россияны футбол союзу шо центрны къурув ишлеге 255 млн манат харж гёрсетген» - деп эсгериле шо билдиривде.

Бютюнроссия футбол центрны планына гёре, Къарабудагъгент районну Зеленоморск юртунда, Каспий денгиз ягъада толу оьлчевлерде къурулагъан дёрт де футбол майданчалар бу бойда спорт булан машгъул болма ва ял алма сюегенлеге уллу савгъат болажакъ.

Дагъыстанны башчысыны борчларын заманлыкъгъа кютеген Фёдор Шуккин айтагъангъа гёре, республикада къурулагъан футбол центр Россияны жыйым командасы учун уьиренивлер оьтгерген база гысапда да къолланмагъа болажакъ.

Казим КАЗИМОВ.

• Ёлдаш газетни 110 йыллыгъына

ГАЗЕТ НЕ ЯЗА ЭДИ

60 йыл алъякъда

Яш алим

Шу гюнлерде Азербайжан пачалыкъ университетни филология факультетинде Жангиши Хангишиев «Къумукъ тилде частиелер» деген темагъа язылгъан диссертациясын якълады.

Яш алимге ёл гёрсетип огъар алим болмагъа кёмек этген ва ону илму ёлбашчысы профессор Салим Жафаров, алим советни трибунасына чыгъып, диссертантны ишине оьр къыймат бергенде, залдагъылар гъакъ юрекден къувандылар.

Тюркология илмуланы аты дюньягъа белгили алимлеринден бириси гысапланагъан азербайжанлы профессор Алигъайдар Оружов дагъыстанлы яш алимге оьр къыймат берип сёйледи.

– Мен умут этмейген кюйде, – деди ол, – диссертант тындырыкълы илму ахтарывлар юрютген. Ол филология илмуланы кандидаты болмагъа лайыкълы.

Жангиши Хангишиевни илму-ахтарыв иши тюркология илмугъа этген къошуму гысапда пачалыкъ аппоненти, филология илмуланы кандидаты Ибрагъим Керимов да чыгъып сёйледи.

Бакуде охуйгъан кёп санавдагъы дагъыстанлы аспирантлар ва Дагъыстанда ишлеп турагъан яш алимлер республиканы алимлерини сыдыраларына бирдагъы бир алим къошулгъанлыкъгъа гъакъ юрекден шат болдулар.

Р.Расулов.

«Ленин ёлу», 23-нчю апрель 1966-нчы йыл.

Яш шаирлер Кахулайда

Университетни филология факультетинде Салав Алиев ёлбашчылыкъ этеген къумукъ адабият кружогу оьсюню ишин къурумлу кюйде юрютте.

Кружокда ортакъчылыкъ этеген студентлер оьзлер язгъан шиъруланы, хабарланы арагъа салып ойлшагъандан къайры да, янгы чыкъгъан китапланы ва айры-айры уллу асарланы да анализ этелер.

Кружокну йыллыкъ планында колхозчулар, совхозланы ишчилери, вузланы студентлери, ерлердеги оьзге адабият кружокланы членлери булан ёлукъмакъ гёз алгъа тутула.

Бираз алдынларда олар Кахулайны халкъы булан ёлукъдулар. Кружокну ёлбашчысы Салав Алиев башлап А.Арслангереевагъа сёз бере. Ол ерли жамаатгъа багъышлангъан «Салам» деген шиърусун охугъан сонг, А.Гъамидов «Къагърулу къысмаплар» деген поэмасын охууду.

Сонгсагънагъа Гъ.Гебекова чыкъды. Онуарив йырлаву гючлю харс урувлар булан къарышланды. А.Мамаев, А.Жачаев, А.Абдуллабеков, З.Акавов ва башгъалары шиъруларын оьтесиз чебер кюйде охума бажардылар.

К.Алиев.

«Ленин ёлу», 26-нчы апрель 1966-нчы йыл.

Адабият кружок

Хамавюртдагъы орта школада къумукъ тилде адабият кружок къурулгъан. 7-нчи класны охувчулары Б.Атаев, М.Татаева кружокну актив ортакъчылары санала. Олар охувда ва школаны оьзге ишлеринде де биринчи ерни тутула.

Эсгерилген класны охувчусу Гюлжан Адилханова болгариялы Маргарита Тобакова булан кагъыз аралыкълар юрютте. Маргарита огъар – Мен сени кагъызынга кёп сююп жавап къайтаражакъман, – деп яза.

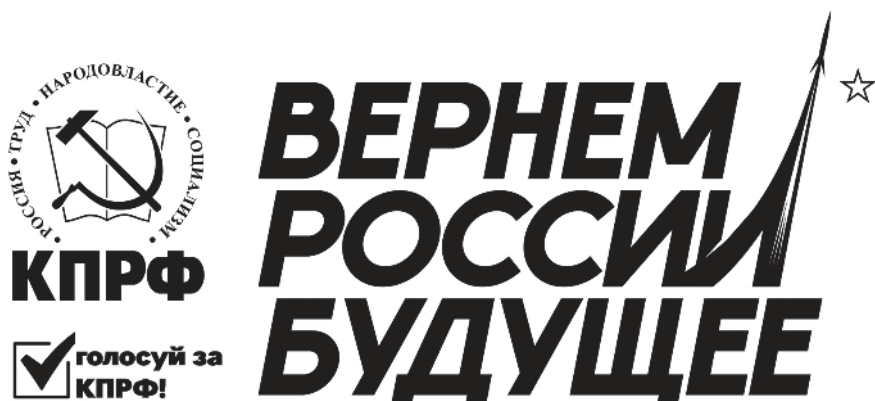
Гюлжан болгариялы къурдашына савгъатгъа оьсюню суратын ва бир капот йиберген.

П. Умаргъажиева.

«Ленин ёлу», 10-нчу март 1966-нчы йыл.

Гъазирлеген Алав АЛИЕВ.

ТОЛЬКО КПРФ – НАРОДНАЯ ПАРТИЯ! ПОЧЕМУ? ОТВЕЧАЕМ

КПРФ не раз предлагала формулу: «Через развитие - к успехам России». В этом суть нашей Программы Победы.

В самом деле, как без развития идти вперёд?

Как отвечать на многочисленные угрозы? Как верить в лучшее?

Всё это - не просто вопросы. Они - о судьбе нашей Родины. Значит, на них нужно отвечать. Более того, ответы должны быть точными и своевременными. Это жизненно важно для всех нас.

КПРФ не единожды предлагала своим оппонентам обсудить проблемы нашей страны и выбрать путь движения вперёд. Власть от такой дискуссии уклоняется.

Даже во время выборов её представители зачастую не идут на дебаты.

Почему так происходит? Им нечего сказать? Или у них нет желания говорить правду? Или не хочется искать решения острых проблем?

Пропаганда власти твердит: «Стабильность - великая ценность, смиритесь». Но какой конкретно стабильностью вы дорожите?

Ведь стабильный рост цен - это нищета. Стабильность нищеты - это распад. Стабильность коррупции - это гниение. Гниение и распад — это вымирание и предательство нашего будущего.

Можно ли это поправить? Конечно! Разве России привыкать выбираться из лихих времён? Разве Ленин и Сталин не показали, как можно побеждать, даже в меньшинстве?

А побеждать можно, если за тобой Правда. Если её понимает Народ. Если твою Правду он считает своей, родной, истинной.

Но народ услышит лишь тех, кто готов с ним говорить. А партия власти почему-то к этому не готова. Патологически не готова! Вот и на этих выборах мы уже не очень-то рассчитываем на полноценные дебаты.

Слышать людей не хотят, а править ими пытаются. Каково, а?! И как только это всё укладывается в их головах?

Жизнь России власть заполонила манипуляциями. Цель этой политики: оставить капиталистам сверхдоходы, чиновникам - должности, олигархам - реальную власть, а простым труженикам - их проблемы и беды. И что, мы все обязаны это терпеть?!

Согласиться с этим невозможно. Нечестно. Неправильно. Несправедливо.

«Человек - это звучит гордо», - говорил Максим Горький! «Человек вправе жить, а не выживать», - настаивает КПРФ.

Наша партия готова изменить Россию. «Через развитие — к успехам» — эту формулу мы готовы воплотить в жизнь. И успех для нас - не баснословное обогащение единиц. Это достойная жизнь для всех и каждого, ведь именно КПРФ - народная партия. Чтобы убедиться в этом, взглянемся в реальное положение дел.

КАК И С КЕМ ИЗМЕНИТЬ НАШУ ЖИЗНЬ?

Когда впереди важные выборы - нужно определяться. Выборы в стране предполагают - это ведь и твой личный выбор. Нужно решать, кого поддерживать, кому отдать свой голос.

Давайте разберёмся, кто и за что голосует, становясь сторонником той или иной партии.

ПАРТИИ ВЛАСТИ

Тут всё ясно. Это партия крупного бизнеса, партия чиновников и олигархов. Её цель - любой ценой сохранить существующее положение вещей.

Людам при этом пытаются объяснить, что в стране всё хорошо, а будет ещё лучше. Для этого нужно просто терпеть и хвалить власть.

Партия власти - это спущенные сверху решения.

Если бы они делали нашу жизнь лучше, тогда ещё куда ни шло. А если лучше не становится?

КАРМАННАЯ «ОППОЗИЦИЯ»

Тут немного сложнее. Представители этой публики готовы время от времени побрызгать, покричать, повозмущаться. Одни из них спешат быть правыми радикалами. Другие притворяются социалистами. Третьи заявляют, что представляют городскую молодёжь. Но узнать их реальное лицо не так уж сложно. Достаточно посмотреть, как они голосовали в Государственной думе.

Вот тут-то всё и выясняется. Вдруг оказывается, что их позиция до точности совпадает с позицией партии власти. Причём всегда и прямо-таки до мелочей! А уж по важным законопроектам тем более. Яркий пример - голосования по проектам бюджета Российской Федерации.

КПРФ

Только одну политическую силу в стране мы вправе назвать народной партией. Это Коммунистическая партия Российской Федерации.

КПРФ в жизни России — это голос людей нашей страны. Это полпред трудящихся, ветеранов и молодёжи. Это рупор большинства, голос самого народа. Власть и её карманные партии слышать его не хотят. Тем хуже для них. Всё больше людей это знают и приходят к выводу: поддерживать нужно тех, кто стал твоим голосом.

Найдутся ли те, кто усомнятся в сказанном? Возможно. Но если хотите убедиться в нашей правоте, попробуйте провести референдум по важному для вас вопросу. Вот тогда и увидите, даст ли вам партия власти это сделать. А ведь право на референдум закреплено в Конституции!

Самое смешное, что любители плевать на народ теперь активно именуют себя патриотами. Нет, господа-хорошие, патриоты не те, кто без устали болтают о России. Это те, кто трудится, изобретает, созидает ради своей страны. Кто сражается, когда враги хотят её уничтожить. Кто терпит лишения ради общей Победы. Кто берегает родную культуру, защищает язык Пушкина и Ленина, спешит сделать Отчизну духовно богаче.

Если тебе не плевать на судьбу Родины, ты не сможешь замалчивать сложные вопросы. Их уже вдоволь накопилось у людей к власти. А за злыми вопросами всегда стоят серьёзные проблемы. Разве мы не должны видеть и побеждать их?

Тот, кто действительно верит в свою страну, верит в её возможность стать лучше. Он не будет маскировать гнойники и болезни. Он постарается их излечить. И КПРФ настойчиво, кропотливо, буднично и твёрдо делает эту работу.

Наша партия отстаивает права трудового народа - рабочих, крестьян, военных, служащих, малого и среднего бизнеса, интеллигенции. Всех, кто создаёт материальные блага и духовные ценности, а не паразитирует на труде других. А это и есть большинство. Это и есть народ. Вот почему именно КПРФ - истинно народная партия.

От партии власти и её сателлитов КПРФ отличает неготовность защищать стабильность деградации, нацеленность на решительный разворот к развитию, а значит, к политике национальных побед. Мы - за спокойное, но уверенное и быстрое социальное переустройство. Мы за государство, которое работает для людей, а не обслуживает циничных, зарвавшихся, жирующих богатеёв.

Быть с КПРФ - это правильный выбор. Это способ сделать свой голос громче, увереннее, убедительнее. Это путь к единению с теми, кто не хочет мириться с обманом, несправедливостью, грабежом. Это солидарность со всеми, кто хочет стране добра не на словах, а на деле. Это способ отказать в доверии тем, кто чинит произвол, творит чиновно-олигархический разбой в твоём селе или городе, в твоей стране.

Это неплохо, когда голова служит украшением человека. Но ещё лучше, когда голова позволяет думать. И тогда ты можешь сказать: «Человек - это звучит гордо». А если вдруг сегодня это не так, мы вместе должны добиться, чтобы стало именно так! Потому что Человек вправе жить, а не выживать!

Думать, чтобы решать.

Решай, чтобы менять свою жизнь и судьбу Родины.

Голосуй 20 сентября так, чтобы твоё решение стало общенародным!

МАГОМЕД МАГОМЕДОВ,
народный кандидат
в депутаты Госдумы РФ
по Буйнакскому
одномандатному округу №11

**ВЕРНЕМ
РОССИИ
БУДУЩЕЕ**

1. ОСТАНОВИМ РОСТ ЦЕН, ТАРИФОВ И УСЛУГ ЖКХ.
2. ВЕРНЁМ РАБОТУ В РОССИЙСКУЮ ГЛУБИНКУ. ПОДНИМЕМ ЗАРАБОТНУЮ ПЛАТУ.
3. ОТМЕНИМ ПЕНСИОННУЮ РЕФОРМУ. ВЕРНЁМ СПРАВЕДЛИВЫЙ ПЕНСИОННЫЙ ВОЗРАСТ: 60 ЛЕТ ДЛЯ МУЖЧИН И 55 ЛЕТ ДЛЯ ЖЕНЩИН.
4. СДЕЛАЕМ МЕДИЦИНУ И ОБРАЗОВАНИЕ ДОСТУПНЫМИ И КАЧЕСТВЕННЫМИ.
5. ВЕРНЁМ В СОБСТВЕННОСТЬ ГОСУДАРСТВА ПРИРОДНЫЕ РЕСУРСЫ И СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОТРАСЛИ ЭКОНОМИКИ.
6. ПРЕВРАТИМ ФИНАНСОВУЮ СИСТЕМУ СТРАНЫ В ИНСТРУМЕНТ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ, А НЕ СПЕКУЛЯЦИИ.
7. УСТАНОВИМ ПРОГРЕССИВНУЮ ШКАЛУ НАЛОГОВ. ЗАСТАВИМ БОГАТЫХ ПЛАТИТЬ БОЛЬШЕ!
8. ПРИМЕМ ЖЁСТКИЕ МЕРЫ ПО БОРЬБЕ С КОРРУПЦИЕЙ. ВЕРНЁМ ДОВЕРИЕ К ИЗБИРАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЕ И ГОСУДАРСТВУ.
9. СДЕЛАЕМ ИНТЕРНЕТ ДОСТУПНЫМ И БЕЗОПАСНЫМ. ПРЕКРАТИМ ВНЕСУДЕБНЫЕ БЛОКИРОВКИ И ОГРАНИЧЕНИЯ.
10. ОБЕСПЕЧИМ РОСТ ДОХОДОВ ГОСУДАРСТВА. УКРЕПИМ ВПК И АРМИЮ.

МАХМУД МАХМУДОВ,
народный кандидат
в депутаты Госдумы РФ
по Дербентскому
одномандатному округу №12

**ВЕРНЕМ
РОССИИ
БУДУЩЕЕ**

1. ОСТАНОВИМ РОСТ ЦЕН, ТАРИФОВ И УСЛУГ ЖКХ.
2. ВЕРНЁМ РАБОТУ В РОССИЙСКУЮ ГЛУБИНКУ. ПОДНИМЕМ ЗАРАБОТНУЮ ПЛАТУ.
3. ОТМЕНИМ ПЕНСИОННУЮ РЕФОРМУ. ВЕРНЁМ СПРАВЕДЛИВЫЙ ПЕНСИОННЫЙ ВОЗРАСТ: 60 ЛЕТ ДЛЯ МУЖЧИН И 55 ЛЕТ ДЛЯ ЖЕНЩИН.
4. СДЕЛАЕМ МЕДИЦИНУ И ОБРАЗОВАНИЕ ДОСТУПНЫМИ И КАЧЕСТВЕННЫМИ.
5. ВЕРНЁМ В СОБСТВЕННОСТЬ ГОСУДАРСТВА ПРИРОДНЫЕ РЕСУРСЫ И СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОТРАСЛИ ЭКОНОМИКИ.
6. ПРЕВРАТИМ ФИНАНСОВУЮ СИСТЕМУ СТРАНЫ В ИНСТРУМЕНТ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ, А НЕ СПЕКУЛЯЦИИ.
7. УСТАНОВИМ ПРОГРЕССИВНУЮ ШКАЛУ НАЛОГОВ. ЗАСТАВИМ БОГАТЫХ ПЛАТИТЬ БОЛЬШЕ!
8. ПРИМЕМ ЖЁСТКИЕ МЕРЫ ПО БОРЬБЕ С КОРРУПЦИЕЙ. ВЕРНЁМ ДОВЕРИЕ К ИЗБИРАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЕ И ГОСУДАРСТВУ.
9. СДЕЛАЕМ ИНТЕРНЕТ ДОСТУПНЫМ И БЕЗОПАСНЫМ. ПРЕКРАТИМ ВНЕСУДЕБНЫЕ БЛОКИРОВКИ И ОГРАНИЧЕНИЯ.
10. ОБЕСПЕЧИМ РОСТ ДОХОДОВ ГОСУДАРСТВА. УКРЕПИМ ВПК И АРМИЮ.

Къоччакъ офицер, уьлгюлю ёлбашчы

Август айны 21-ри Россияда айтгъан сёзюн де, этеген ишин де бир кюйде, айырмай юрютеген, Ватанына берилип турагъан офицерлени гюню гысаплана. Офицерлер гъар айтгъан сёзюнде табылып юрюйгенден къайры, Ватанны алдындагъы борчуна, берген антына аминлигин гёрсетип де оьмюр сюрелер.

Полковник чины булангъы офицер, Буйнакск районну башчысыны къуллугъун заманлыкъга кютеген Табир Сакитович Маликов(суратда) шо эки де жаваплы борчну бирни йимик анив барышдырып яшавгъа чыгъара.

Табир Маликовну Ватангъа къуллукъ этив ёлу 1999-нчу йылда башлангъан. Ол 20 йылны узагъында Россияны Ич ишлер министрлигинде, сонгъа таба милли гвардияны бёлуклеринде къуллукъ эте. Саратовдагъы ич ишлени асгерчилерин гъазирлейген институтун оьр кыйматлагъа тамамлай ва асгер бёлуклени ёлбашчыларын гъазирлейген магистратураны да битдире. Темирказык Кавказда болуп гетген террорчулукълагъа къаршы юрюлген гъаракатларда, Сирия Арап Республикада къуллукъ этип де яхшы сынавлангъа ес бола.

2022-нчи йыл Табир Сакитович Дагъыстан Республиканы Башчысыны советниги болуп белгилене, ондан сонг Россияны Президентини янындагъы Дагъыстанны вакилини заместителени къуллугъун кюте.

2024-нчу йылны июн айында Табир Маликов оьрден берилме гереки буйрукъга къарап турмайлы, оьзюн хас асгер гъаракат юрютеген Украинагъа йиберсин учун арза яза. Шо йылны июль айында ол бизин республикада гёнгюлю кюйде къурулгъан «Каспий» деген батальонну командирини къуллугъуна белгилене, кёп-кёп къоркъунчу агъвалатларда ортакъчылыкъ эте, оьзюню къоччакълыкъын гёрсете. Ону Къоччакълыкъ ордени,

«За заслуги перед Отечеством» деген 2 даражалы, «За ратную доблесть» деген медаллары ва башгъа савгъатлары кыйынлыкъдардан баш къачырмай, бойнуна алып тюз кюйде чечип юрюгенликге шагъатлыкъ эте.

Табир Сакитович Украина бой- да юрютеген хас асгер гъаракатны ортакъчыларына, оланы агъюлерине этеген дазусуз уллу кёмеклери булан да белгили.

– Табир бизин «Рагъмулу къоллар» деген центрны ва Изербашдагъы яшланы уьюн чалышывуна къол ялгъайгъан сахаватлы кёмекчилени бириси. Бизин яшлар ону къаршылайгъан, сюеген кюйню бир гёргей эдигиз! – деп хабарлай центрны ёлбашчысы Дмитрий Цаур.

2025-нчи йылны июль айында Табир Сакитович «Доблесть гор» деген республика программаны дазуларында Буйнакск район администрацияны башчысыны къуллугъуна заманлыкъга белгилениди. Янгы къуллукъда чалыша туруп да ол команда-сы булан бирге инг алдынылы ва жаваплы масъалаланы яшавгъа чыгъармакны уь-тюнде ишлеме башлады.

Украина бойда юрютеген хас асгер гъаракатны ортакъчыларына ва агъюлерине кёмек этивню, оланы талапларын кютювню ол оьзюню инг аслу борчларындан санай ва яшавгъа чыгъармагъа къаст эте.

«Буйнакск район администрациягъа Табир Сакитович гелгенли кёп тюрлю янгы алышынывланы гыс этебиз, – деп хабарлай Тёбенкъазанышлы Патимат Магъамма-това. – Алда биз гётереген масъалалагъа бирев де къулакъасмай ва къарамай эди. Гъали бизин талапларыбызгъа башгъача янашыв барны гыс этебиз. Районну башчысы чакъ-чакъда юртларда бола, адамлар булан гъаллаша, ёлугъулар оьтгере».

Табир Сакитович районну башын тутуп ишлеме оьзюне тынч болмагъанын бирдокъда яшырмай.

– Къурумчулукъ ишлени кёп кыйналмай юрютме бажарсам да, магъа юрт хозяйство илму булан еринде таныш болма ва уьйренме тюздю. Бизин районда инг яхшы ва бажарывлу касбучулар загъмат тегегенни анладым. Олар оьз касбусун да, топуракъны да жанындан артыкъ сюелер. Бу йыл биз 3860 гектарда гюзлюклер оьсдюрюк. Табиатны четим шартларына да къарамайлы гектардан 50 центнер бюртюк алма бажарылды. Шо гетген йыл алгъанындан эсе 15 центнерге артыкъ. Шо уьстюнлюкюьзюню бары да юрт хозяйство къуллукъчуланы да ортакъчылыкъы булан белгиледик. Бизин байрамда Дагъыстан Республиканы юрт хозяйство министрени заманлыкъга борчларын кютеген Иван Голуб да ортакъчылыкъ этди. Загъматны алдынлыларына гъаманда йимик савгъатлар да тапшурулду.

Казим КЪАГЪРУМАН.

Асгер борчун намуслу кюте

Россияны Пачалыкъ байрагъыны гюнюню алдында Гъажидеда орта умуми билим берив школада агъамиятлы ёлугъув оьтдю. Бу билим берив ожагъны кюнагъы – оьзлерде охутгъан, бугюн буса фронтну ал сыдыраларында токътагъан, хас асгер гъаракатны ортакъчысы, уьлкебизни аманлыкъын сакълайгъан Камалхан Капаров эди.

Школаны залына жыйылгъан охувчу яшланы ва асгерчини арасында ачыкъ лакъыр юрюлдю. Охувчулар «къоччакълыкъ» ва «патриотлукъ» деген сёзлер дав агъвалатларда ортакъчылыкъ этеген уланлагъа нечик ювукъ ва багъалы экенге бек иштагълы тынгладылар.

Байрамны алдында лап агъамиятлы лакъыр уьлкебизни баш белгилеринден бири – Россияны байрагъыны гъакъында болду. Камалхан яшлагъа пачалыкъ байракъны ал сыдыраларда асгерчилер учун нечик маънасы барны, нечик къабул этилегенни гъакъында айтды. Ону сёзлерине гёре, гъар бир асгерчи учун акъ-гёк-кызыл тюзлю байракъ – элни белгисинден къайры да юрегини бир гесеге йимик къабул этиле. Шо байракъны тюзюнде асгерчилер элине ант берелер, давгъа тюзелер ва уьстюн гелген ерлеге шону къагъалар.

«Фронтда Россияны байрагъы – уьйню белгиси, – деп давам эте Камалхан. – Бизин ювукъ адамларыбызны, аявлу топурагъыбызны гъакъында жанлы эсгерив. Ону аманлыкъы учун биз гъар тюрлю кыйынлыкъланы оьтмеге, тапшурулгъан буйрукъну кютмеге гъазирбиз. Ол барыбызны да бирлешдире, асгер ругъубузну беклешдире ва алгъа бармагъа гюч бере».

Школаны охувчу яшлары игитге оьзлени соравларын бермеге имканлыкъ тапдылар. Яшланы бары да зат тамаша эте эди: фронтдагъы яшав гъаллардан башлап, къоркъувну нечик оьтмеге ва енгмеге герекини, зор авлакъларда кышы-яйы дегенлей турмагъа ва чыдамагъа не кёмек этегенни, лап кыйын гъалларда да адамлыкъны ва рагъмулукъну нечик сакъламагъа болагъанны гъакъындагъы терен англавагъа ерли соравлар бердилер.

Асгерчини яшлагъа ачыкъ ва яшырмайлы тюз жаваплар бергени, оланы гъайран этди. Камалхан Капаров яшлагъа англатгъангъа гёре: игитлик – оьзюнгюню борчунга аминликден, асгерчи ёлдашларынгны якълаудан ва юрекден чыкъгъан Ватанынга бакъгъан сюювден тува.

Булай ёлугъулар яш наслуну юреклеринде оьктемлик тувдура, кёп заманлагъа эсинден таймай.

Гъажидеда орта школаны коллективи, жыйында ортакъчылыкъ этген юртулар шо уланны агълюсю ва школа герти игитни оьсдюргени-тарбиялагъаны булан оьктем бола-лар.

Г.БЕК

ПЕРВООЧЕРЕДНЫЕ МЕРЫ КПРФ

1. ОСТАНОВИМ РОСТ ЦЕН, ТАРИФОВ И УСЛУГ ЖХХ.
2. ВЕРНЁМ РАБОТУ В РОССИЙСКУЮ ГЛУБИНКУ. ПОДНИМЕМ ЗАРАБОТНУЮ ПЛАТУ.
3. ОТМЕНИМ ПЕНСИОННУЮ РЕФОРМУ. ВЕРНЁМ СПРАВЕДЛИВЫЙ ПЕНСИОННЫЙ ВОЗРАСТ: 60 ЛЕТ ДЛЯ МУЖЧИН И 55 ЛЕТ ДЛЯ ЖЕНЩИН.
4. СДЕЛАЕМ МЕДИЦИНУ И ОБРАЗОВАНИЕ ДОСТУПНЫМИ И КАЧЕСТВЕННЫМИ.
5. ВЕРНЁМ В СОБСТВЕННОСТЬ ГОСУДАРСТВА ПРИРОДНЫЕ РЕСУРСЫ И СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОТРАСЛИ ЭКОНОМИКИ.
6. ПРЕВРАТИМ ФИНАНСОВУЮ СИСТЕМУ СТРАНЫ В ИНСТРУМЕНТ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ, А НЕ СПЕКУЛЯЦИИ.
7. УСТАНОВИМ ПРОГРЕССИВНУЮ ШКАЛУ НАЛОГОВ. ЗАСТАВИМ БОГАТЫХ ПЛАТИТЬ БОЛЬШЕ!
8. ПРИМЕМ ЖЁСТКИЕ МЕРЫ ПО БОРЬБЕ С КОРРУПЦИЕЙ. ВЕРНЁМ ДОВЕРИЕ К ИЗБИРАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЕ И ГОСУДАРСТВУ.
9. СДЕЛАЕМ ИНТЕРНЕТ ДОСТУПНЫМ И БЕЗОПАСНЫМ. ПРЕКРАТИМ ВНЕСУДЕБНЫЕ БЛОКИРОВКИ И ОГРАНИЧЕНИЯ.
10. ОБЕСПЕЧИМ РОСТ ДОХОДОВ ГОСУДАРСТВА. УКРЕПИМ ВПК И АРМИЮ.

ВЫБОРЫ ДЕПУТАТОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ДУМЫ ФС РФ

голосуй за
8

САМИР АБДУЛХАЛИКОВ,
возглавляет региональную группу № 5

Болсун деген улан эди

Ислам Байрашов Бабаюрт районну Алимпашаюртунда 2006-нчы йылны январ айыны 29-нчу гюнюнде тувгъан. Янгы яшавгъа гелген авлетине къарап уллатасы огъар: Ислам, демек, «Аллагъгъа табиъ» деген атны берген.

Исламны атасы Жамболат Айнадиевич ва анасы Макка Агъавовна дёрт яшны оьсдюргенлер. Ол уллу агъасындан сонг тувгъан экинчи улан. Агълю яш тавушлардан, кёп адамлардан толуп, шатлыкъда яшай. Амма, Ислам тавушундан туюл, яхшы ишлери булан айрыча башгъа болуп гёрюне.

Школада охуйгъан вакътиде Ислам яхшы кыйматланы артындан чапмай, тек концерт программалар оьтгерилегенде, сагънада биринчилерден бола. Ол бир башгъа тамаша хасиятлы улан экенни эсгере туруп: «Класда низам янын-дан масъала чыкъса, мен Исламгъа къарай эдим, ол рагъат олтура буса, сав клас да сабур бола эди, - дей охутгъан муаллими. Ону аз сёйлейгени, алив кыйлыкълары тенгилерине башгъалар береген насигъатлардан да бек таъсир эте эди».

Ол тогъуз класны тамамлай, сонг буса - янгы яшавгъа абат ала.

2024-нчу йыл, кюреге тереклер чечек ачагъан вакъти, апрель айда Ислам аявлуювукъ адамлары, дос-къардашы ва ювукълары булан савболлашып, асгерге гете. Асгер бёлюкде ол Оборона министерлиги булан дыгъар байлай.

Ону уллу агъасы, эртеден хас асгер гъаракатда ал сыдыраларда... Ислам да ягъада къалма болмай, оьзю де ону йимик, элин якълама герекмен деп токъташа. 2024-нчу йылны июн айында ол хас асгер гъаракатны ортакъчысы бола. Ону булан бирге асгер къуллукъ кютгенлер, Ислам кюркюв билмейген асгерчи экенни эсгере. Дав тапшурувланы вакътисинде де ол школа заманында йимик сабур, саламат инамлы ёлдаш болгъан. Ол бир аз вакътини ичинде ишлемейген приёмникни ярашдырып, байлавлукъну болдуруп, техниканы шынжырын буруп бегетип бажаргъан. Ёлдашлары масъара этип: «Ислам сен швей-

Ислам Байрашов

цар бичакъ йимик - гъар даим ишдесен», - дей болгъанлар. Ол да олагъа иржая туруп: «Яшлыкъдан гелген мердеш», - деп жавап берген.

Уйде ону, кыйсгъа буса да, сёзге кыт, тек бек тарыкълы телефон зенгин къаравуллай. Анасы булангъы сёйлевюнде ол: «Анам, мен яхшыман, мунда да бизин бавубузда йимик, тереклерде япыракълар саргъайгъан. Сен биширегген чапелеклени сагъынаман. Бары зат алив, анам, сен къарсалама», - деп сёйлей. Ол ата-анасын аяп, бир заманда да кюркюнчну, аврувну, ажжалны гъакъында хабарламагъан.

2026-нчы йыл март айны 1-нде ону асгер къуллукъунда алмашынывлар башлана. И. Байрашов 239-нчу полкгъа йиберила. Янгы коллектив, дав тапшурувлар, янгы дазу... Асгер бёлюкде Ислам бажарывлулукъу, тюзлюкню янын тутагъаны, къаттылыгъы булан абур-сый къазана.

2026-нчы йылны июль айыны ахырынчы гюнлери. Алимпашаюртда чыдамсыз иссилик, къургъакъ, жанланы назик тавушлары да эшитилмейген яллава гюнлени бири-

си... Ондан, нече юз чакъырым арекде, Ислам дав тапшурувланы кюте...

Ала-саладан атылгъан топ йимик йыракъдан гелген: «Хас асгер гъаракатда дав тапшурувланы кютеген вакътиде оьлген», - деген хабар Исламны ювукъ адамларыны яшавун пашманлыкъгъа бёлед. Огъар янгыз йигирма йыл бола эди...

Ону уюне июль айны ахырында гелтирди. Ол тувгъан орамларында яланаякъ чапгъан, биринчилей сююню сезген ва чыдамсыз къаравуллагъан Алимпашаюртундагъы шыплыкъда рагъатлыкъ тапды. Аявлу ювукъ адамлары булан бирге, юртну халкъы, тогъуз йыл билим алгъан школы муаллимлери охувчу яшлар булан - бары да, яшавдан чакъсыз гетген кюркчакъны ахыр ёлгъа салма гелдилер. Яшавда кёп уллу умутлары бар уланни топуракъ басдырды...

Исламны къабуруну уьстюнде гъар гюн эртен ата-анасы бола. Оланы гёзьяшлары тамагъына тыгъылса да, оьзлени тутмагъа къаст этип, дымлы топуракъны сыйпап: «Парахат юхла яшым, сен гъали уйдесен», - деп терен кюстюнелер.

Алимпашаюртдагъы орта школада, ачыкъ юзлю ва саламат, уялчан иржайыву булангъы уланни сураты илинип, туюнде: «Байрашов Ислам. Школаны тамамлагъан охувчу. Игит», - деп язылажагъына умут этебиз. Муаллимлер суратны янын-дан оьтегенде бир мюгълетте токътар... Охувчулар буса уллу агъаларыны тенги, уюнде рагъат туруп болса да, эли учун, лап да аявлу - яшавун кюрбан этгенни англажакъ.

Ол, инг де агъамиятлы - артындан адамлар юрюйген, таза кыйлыкълы, асил хасиятлы ини, солдат сонг буса савлай уьлкени уланы болду. Оьзюню йигирма йыллыкъ чагъында яшавгъа: «Мен гъазирмен», - дегенде, яшав да ону сайлагъан ёлун къабул этген кюйде, ол наслуну юрегинде даим эсделик болуп къалажакъ.

Герейхан ГЪАЖИЕВ,
бизин мухбирибиз.

Пайдалы ёлугъув оьтгерген

Къызылюрт шагъарны башчысы Сайит Маматханов Россияны байрагъыны гюнюнде ону гётеривге байлавлу болуп Украина бойда юрюлеген хас асгер гъаракатны ортакъчылары Сайпутдин Омаровну, Расул Магъамматовну къабул этген ва олар булан ёлугъув оьтгерген. Шо гюн шагъарны башчысы хас асгер гъаракатны ортакъчылары булан бирге Россияны пачалыкъ байрагъына этеген гюрметин исбатлагъан.

С.Маматханов асгер къуллукъчуланы къабул этеген вакъти.

Асгер къуллукъчу прапорщик Сайпутдин Омаров Къызылюртда тувгъан ва 1 номерли гимназияны охуп битдирген. Хас асгер гъаракатгъа 2022-нчи йылдан берли кюршалгъан. Ондан алда ол Сирия Арап Республикада ва Мычыгъышда болгъан дав агъвалатларда да ортакъчылыкъ этген. Оьтген заманны ичинде гёрсетген кюркчакълыгъы учун Жуковну ва «За разведку» деген медаллар булан савгъатлангъан.

Сержант Расул Магъамматов Украина бойда юрюлеген хас асгер гъаракатгъа гёнюллю кюйде баргъан ва контракт язып 2 йылны узагъында къуллукъ этген. Запорож областда агъамиятлы тапшурувланы яшавгъа чыгъара туруп ол оьзюню айрыча бажарывлулукъун гёрсетген.

Парахат яшавгъа къайтгъан сонг Расул Магъамматов Къызылюрт шагъардагъы «Память гор» деген ассоциациягъа ёлбашчылыкъ эте, хас асгер гъаракатны ортакъчыларына ва агълюлерине гъар бир ягъындан кёмеклер болдуруп чалыша.

Шогюнго ёлугъувну барышында Къызылюрт шагъарны башчысы Сайит Маматханов хас асгер гъаракатдагъылар ва оланы агълюлери булангъы байлавлукъланы уьзюлме кюймай юртмекни агъамиятлыгъын эсгерген. Ватанны якълавдагъы кюркчакълыгъы учун асгерчилеге гъакъ юрекден баракалласын билдирген.

Казим КАЗИМОВ.

НОВЫЕ. НЕЗАМЕНИМЫЕ.

ВОЙСКА БЕСПИЛОТНЫХ СИСТЕМ

СЛУЖБА ПО КОНТРАКТУ

ОБУЧЕНИЕ НЕ МЕНЕЕ 3-Х МЕСЯЦЕВ

117#4

БЕСПИЛОТНОВЙСКА.РФ

АРМИЯ РОССИИ

СЛУЖБА ПО КОНТРАКТУ

ПОВЫШЕННЫЕ ВЫПЛАТЫ

до 31 августа

3,5 млн руб. - от РД через Полк резерва

Единовременная выплата

4-4,5 млн Р*

Зарплата

от 210 тыс Р

400 т.р. - РФ, от 100 до 600 т.р. - от муниципалитета

117 фед. номер

Пункт отбора по РД

8 (989) 484-69-95

Билим беривню оьсювю ва агъамиятлы масъалалары

Магъачкъаладагъы Дослукъну уьюнде Дагъыстан Республиканы билим берив тармакъда чалышагъан къуллукъчуларыны генгешни август айны 24-нде оьтгерилди. Генгешни аслу темасы 2025-2026-нчы охув йылны гъасиллери ва янгы 2026-2027-нчи охув йылны аслу масъалалары болуп токътады. Эсгерилген генгешде Дагъыстан Республиканы Башчысыны борчларын заманлыкъгъа кютеген Фёдор Щукин, Дагъыстан Республиканы Гъукуматыны Председатели Магъаммат Рамазанов, Россия Федерацияны Пачалыкъ Думасыны депутаты Нурбагъанд Нурбагъанов, гъакимият къурумланы вакиллери, Пачалыкъ Думаны депутатлары, билим берив ожакъланы ёлбашчылары, муаллимлер ва педагогика къуллукъчулар ортакъчылыкъ этди.

Билим беривню умуми натижалары муаллимлерден гъасил бола

Педагогика къуллукъчуланы генгешини башында РФ-ни билим берив министри Сергей Кравцов видео чакъырывну имканлыкъларын къоллап, бизин республиканы педагогика жамиятына оланы чалышыву учун баракалла билдирди ва янгы охув йылны аслу масъалаларын эсгерди. Ол айтагъан кюйде, муаллимлени чалышывундан ва къастлыгъындан билим беривню умуми натижалары гъасил бола.

– Бугюн бизин алдыбызда агъамиятлы масъалалар токътагъан. Оланы бири–педагогика къуллукъчуланы маънасыз югюн аз этмек. Муаллимлени алдына салынгъан гъисап берив сиягъын дазуландырмакъ. Муаллимлени алапасын артдырмакъны гъайын этив де аслу масъаланы бири, – деди С.Кравцов.

Ол охувчу яшланы ва муаллимлени аманлыгъыны айланасындагъы масъалагъа да тергев берди.

Министр муаллимни айрыча статусу болажагъыны, касбу оьсювю учун шартлар ва имканлыкълар яратылажагъыны гъакъында да билдирди. Янгы охув йылдан башлап, дарсда низамын бузагъан, муаллимге дарсны юрютмеге четим этеген яшланы класдан чыгъармагъа ихтияр берилгенлигин, шолай да муаллимни, охувчуну, ата-ананы арасында болгъан эришивлюклени ва масъаланы ёрукъгъа салагъан комиссияланы гъар школада сентябрь айны 1-и болгъунча къурмакъны тапшурду.

Янгы охув йылдан башлап охувчулагъа уйге берилген тапшурувлар узатылажагъын, шогъар янашывну камиллешдирмеге герегини гъакъында да айтылды.

Ондан къайры да, янгы охув йылда 5-нчи класдан башлап, «Духовно-нравственная культура России» деген янгы дарс къошулажакъ. Сентябрь айны 1-нден тутуп, 9 ва 10-нчу класлар учун тарих ва обществознание дарслар янгы китаплагъа гёре юрюлежек.

Озокъда, РФ-ни билим берив министри агъамиятлы масъаланы гётере. Тек ерлерде, айрыча алгъанда бизин республикада муаллимлени алапалары гёзге гёрюнердей, яда гъис этилдердей гётерилмеген.

Охувчуланы ва муаллимлени аманлыгъыны гъакъында айтгъанда, школаларда аманлыкъны болдурув алатлар, къаравулчулар

булан таъмин этилсе де, немкъорай янашыв, шогъар жаваплы къуллукъчулар борчларын мекенли кюйде кютмейген гезиклер кёп ёлугъа. Мисал учун, Магъачкъала шагъарны школаларыны биринде язлыкъ каникулланы вакътисинде бир къатынгъиши гъажатына бараман деп школагъа гире, школаны ичине атылтыв алат муляж салып чыгъа. Эгер де муляж болмай, герти жинайтчы иш болгъан буса, школаны ичинде бар къуллукъчулагъа уллу зарал болажакъ эди. Айтагъаным, ерлерде бизден, оьзюбюзден гъасил болагъан ишлеге немкъорай янашмагъа герекмей. Алдына салынгъан борчланы гъар касбучу тындырыкълы ва жаваплы кюйде кютмеге герек.

«Оланы гъариси булан мен оьктем боламан.»

Фёдор Щукинге сёз берилди. Ол оьсюню сёйлевюнде бары да педагогика къуллукъчулагъа чалышыву учун баракалла билдирди.

Билим берив тармакъда етишмеге бажарылгъан уьстюнлюклени гъакъында айта туруп, бизин республикада охувчулар учун янгы онгайлыкълар яратылажаныны, айрыча алгъанда сентябрь айны 1-нден тутуп, янгы 4 школа ва яшлар баву къоллавагъа берилежигин, кёп школаларда мекенли ярашыдырив ишлер этилгенин эсгерди.

Бизин Республиканы билим берив ожакълары охувчуланы ватандаш-патриотлукъ ругъда тарбиялавагъа айрыча тергев берегинин де айтды.

– «Мен муаллимлени агълюсюнде оьсгенмен. Мени анам 50

йылны узагъында школада орус адабият дарсдан муаллим болуп чалышгъан. Шо саялы мен муаллимлени гъар гюнлюк загъматын яхшы билемен.

Дагъыстанда кёп тармакъларда иш юрюле. Биз язбашда сув алывланы натижасында зарал болгъан школаланы янгыртабыз. Янгы школалар къурабыз, барларын ярашдырабыз. Бу ишлер барысы да гёзамаллыкъгъа туюл, яшлар ва оланы гележеги учун этилмеге

чюлерине къыйышагъан эркин билим берив булан таъмин этмек. Биз гъар йыл янгы школалар къурабыз, къоллавагъа беребиз, материал-техника базаны янгыртабыз. Оьтген охув йылда 42 билим берив объектни мекенли кюйде ярашдырив ишлер этип, янгыртдыкъ, 1242 школада кабинетлени гъалиги заманны шартларына къыйышагъан алатлар булан таъмин этдик. Сув алывланы натижасында зарал болгъан 130 билим берив къурумланы янгыртмагъа бажарылды.

Бу йылны август айыны 1-не ерли 112 минг гиччилавлар яшлар бавларда ерлер булан таъмин этилди. Янгы охув йылда бары да яшлар бавларында «Добрые игры» и «Орлята-дошколята» деген яшланы ругъкъылыкъ тарбиялавуна ва оьсювюне бакъдырылгъан гъаракатлар яшавгъа чыгъарылмагъа башлажакъ.

37 яшлар бавунда ана тиллерде билим бермеге башлажакъ. Гележекде эсгерилген билим берив республиканы бары да яшлар бавларында юрюлежек», – деди министр.

Министр Бучаев Дагъыстан Республиканы 10 школасында 2-нчи класдан 8-нчи класлагъа ерли охувчуланы низамына багъа берилежигин, къыйматлар салынажагъын да билдирди ва булай узатды:

– Бизин Республикада «Электронное образование Дагестана» деген къайда иш гёре. Шолай да «Развития физтех-школ и МФТИ» деген фонд: «Наука в регионы», «Код будущего», «Классы Физтех 21 века», «Старт в инновации» ва башгъа проектлени яшавгъа чыгъарыв узатыла.

Гетген йылда «Ерлеге илму» деген проект Дагъыстанда биринчи гезик юрюлдо. Шону кёмеклиги булан школаны администрациясыны 38 вакили, математика, физика, химия ва биология дарсланы 79 муаллими билимлерин камиллешдирген. Школаны охувчу яшлары учун МФТИ, ДГУ и ДГТУ дарс беривчюлери ортакъчылыкъ булан касбу сайлав вебинарлар да оьтгерилди.

Я. Бучаев оьсюню докладында: «Бизин масъалабыз – охувчу яшлагъа гъалиги заманны шартларына жавап береген билимлеге ес болмагъа, муаллимлеге илму ва технологияланы тармагъында билим алмагъа имканлыкъ яратмакъ», – деди.

Узакъ къалмай школаларда дарслар башланажакъ. Бугюнлеге ерли гъар школада охутув план, юрюлеген дарслар белгили болгъан.

Гъар йыл ана тиллени муаллимлери ана тил дарсланы сагъатларыны санавун артдыражагъына умут эте. Тек, терсине ана тил дарсланы сагъатлары йыл сайын кемий. Хасавюрт районну школаларыны биринде бу йыл 1-нчи ва 4-нчу класларда ана тил ва адабият дарслагъа 0,5 сагъат берилген. 2-нчи ва 3-нчу класларда бирер сагъат гёрсетилген.

Министр яшлар бавларында ана тиллерде дарслар юрюлежигин билдире, школаларда буса сагъатлар кемитиле.

Патимат БЕКЕЕВА.

«Яшлар бавларында билим берив ана тилде де юрюлежек»

Генгешде ДР-ни билим берив ва илму министри борчларын заманлыкъгъа кютеген Ягъия Бучаев Дагъыстан Республиканы билим берив системасыны оьсювюню агъамиятлы масъаларыны айланасында доклад этди.

«Бизин аслу пачалыкъ масъалабыз–ватандашланы жамиятны ва экономиканы оьсювюню кюр-

• Агъамиятлы масъала

Сувлагъа гъюрмет булан янашайыкъ

Бизден алдагъылагъа ичеген ва авлакъланы сугъарагъан сувлардан гъали йимик асувлу кюйде пайдаланмагъа имканлыкълар олай кѣп болмагъан. Тезги заманларда авлакъллагъа, адамлар яшайгъан отавлагъа сув тартыв аслу гъалда адамланы къуваты, гючю-кѣол загъматы булан оьтгериле болгъан. Девюрлени теренине чомулмай, дагъысын айтмагъанда, совет уьлкеде оьз республикабыздагъы халкъ къурулушу гъисапда танывлу ва белгили болгъан КОР татавул (канал октябрьской революции) да къыйынлы шартларда юрюлгени шогъар ачыкъдан шагъатдыр.

Аявлап кѣолламагъа тюше

Тюзю, бара-бара илму-техника янгылыкъланы кюрчюсюнде ГЭС-лени къурулушлары амалгъа гелген, сув гъавузлар да артдагъы заманларда кѣоллавчулар учун онгайлы кѣуллукъланы яратмагъа кѣмек эте десек де янгылыш болмас. Республикада бирдагъы халкъ къурулуш гъисапда танывлу Чиркей ГЭС-ни уллу сув майданы шоланы арасында лап да гѣрмеклиси.

Озокъда, кѣллерден, оьзенлерден бутакълар алып кѣоллавчулагъа сув тартыв ишлер багъа олтурагъан онгайлы кѣуллукъ. Шону учун сыйлы сувну бир тамчысын да зая этмей асувлу ва тутумлу кюйде кѣолламагъа тюшегени гъакъ.

Тек не этерсен, сынавада шолай агъамиятлы масъалагъа уьстден-сув янашывну натижалары ойлашдыра.

Гъисабын юрютме таклиф этилине

Муна шо саялы да, артдагъы заманларда сувланы кѣолланывуна гъюрмет булан янашып кѣоллавчулагъа да харжланагъан сувланы гъисабын юрютеген алатланы ясандырып пайдаландырып таклиф этилине.

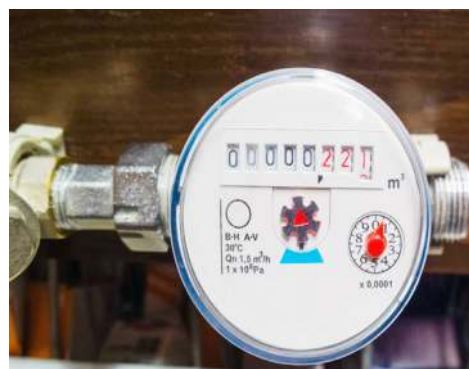
Шо гъакъда «Единый оператор в сфере водоснабжения и водоотведения» деген акционер жамиятны башчысыны кѣуллукъларын кютеген Рустам Исмаилов бугюнлерде сувну къытлыгъын гъисапгъа алып ону тутумлу кюйде кѣоллама тюшегени гъакъда республикабызны маълумат къуралларына эркин кюйде баянлыкъ берген.

– Бизин табият байлыкъларыбызны арасында сув лап да аслусу десем янгылыш болмас, – деген ол оьзюню баянында. – Гертиден де, сувлагъа гъюрмет булан янашмасакъ айрокъда яйны яллавлу гюнлеринде къыйынлы гъалланы башдан гечирмеге борчлу болабыз.

Азны хадирин билмеген, кѣпню хадирин билмес деп негъакъ айтылмай. Шону учун айсениликге ѳл бермейли кѣоллавчулагъа да уьйлеринде йимик, производство да харжланагъан сувланы гъисабын юрютеген техника алатланы ясандырмагъа тарыкъ бола.

Буссагъатгъы вакътиде «Дагводоканал» ва шолай да «Магъачкъалаводоканал» кѣтур болуп шоланы орнуна къурулуп турагъан янгы къурумну башчысын белгилемек учун конкурс оьтгерилип турагъаны гъакъда айрыча эсгермеге сюемен. Шо

гъакъда гъали-гъалилерде бизин республикабызны маълумат къуралларына «Магъачкъала шагъар округ» деген муниципал къурулушуну башчысы Жанболат Салавов да оьзюню баянлыгъында айрыча хат булан эсгерди. Гъалиги заманда айлана якъдагъы къытлыкъдан гъасил чыгъарып оьз пайдасына кѣуллукъ этмеге муштарлы «далапчы» адамлар ва къурумлар къаршылаша. Муна шо саялы да, сувланы тартыв ва шолай да кѣоллавчулагъа пайлап берив булан машгъул болагъан бир къурум болмагъа герек. Бугюнлерде шолай къурумну башчысын белгилемек учун бажарывлу ва англавлу башчысын танглавгъа жаваплы кюйде янаш-

Харжланагъан сувланы оьлчевлерин гѣрсетеген алатны уьлгюсю (сув сѣтчик).

масакъ бажарылмай. Алгъасагъан сюрюнер, аста кѣойгъан сюрюнер деп айтылагъанына да къарамайлы яхшылыкъгъа да алгъасамагъа ярайдыр. Йиберилген кемчиликлени алдын алмагъа заман болгъан.

– Талапланы яшавгъа чыгъарывгъа не йимик масъалалар четимликлер тувдура?

– Бизин республикабызда гъалиги заманда 3 миллиондан кѣп адам яшай. Юз минг гектарлагъа ювукъ сугъарылагъан юрт хозяйство агъамияты булангъы майданлар гъисапгъа алынган. Уьстевюне, базар девюрде бизин республикабызгъа ял алмагъа къонакълай гелеген туристлени санаву да белгили кюйде артып тербей..., – дей Рустам Шагъбанович.

Бугюнлерде республикабызны тюзлюк бойда ерлешген куророт шагъарларында – Магъачкъалада, Каспийскиде, Избербаш ва Дербент шагъарларда сувланы къытлыкъгъа салмай тутумлу кюйде харжламаса айлана ягъыбызда къыставуллу гъаллар тувулуна. Муна шо саялы да, Избербаш шагъарны ичеген сув булан таъмин этивню масъаласы Дагъыстанны прокуроруну янындан айрыча тергевге алынган. Денис Авдеев берген баянында Каспийск-Избербаш шагъарны арасындагъы сув быргъыларда яйны яллавлу

Чиркей-Магъачкъала-Каспийск-Избербаш сув быргъыны къурулушу узатыла...

гюнлеринде июль айны орталарына эсгиленген быргъылар бузулуп-ярылып кѣоллавчулар къытлыкъгъа тарыгъан. Оьтгерилген прокурор тергевлени натижасында эки де шагъарны арасындагъы Къарабудагъгент районну дазуларыны ичиндеги топуракъларда яшайгъанлар ва топуракъчылыкъ булан машгъул болагъанлар сув быргъылагъа ихтиярсыз кѣошулагъаны аян болгъан. Тергевлени материалларына гѣре йиберилген кемчиликге байлавлу айыппыланы жавапгъа тартмагъа хас къыар къабул этилген. Белгили болгъаны йимик, «Чиркей-Магъачкъала-Каспийск» сув юрюйген ѳлундан бутакъ алып шону 2028-нчи йылгъа Избербашгъа етишдирме гѣз алгъа тутулгъаны гъакъда да прокурор айрыча эсгерген.

Низамгъа асувлу янашыв герек

Булай да къыт болуп турагъан сувланы аяп кѣолламагъа тюшегени англашыла. Сыйлы сувну кѣоллайгъанда гъисабын юрютеген алатланы ясандырыпну низамы нечик юрюлмеге тюшегенин билмек де кѣоллавчулар учун пайдалы болур.

Сувдан пайдаланагъан гъар кѣоллавчу харжланагъанын гъисапгъа алагъан алатланы салып, гъатдан оздурмайлы, озокъда, зая этмей тутумлу кюйде пайдаланмагъа бола. Шону учун янгы къурулуп турагъан бирлешген къурумну атына яда буса «Магъачкъалаводоканалны» сайтларына гирип сувгъа кѣошулмагъа ва санавун юрютеген алат салмагъа арзаны язылагъан кююне къарап уьлгюсюнден пайдаланмагъа бажарыла. Сувланы есилери де кѣоллавчуланы борчлары ѳкъ буса тарыкълы кѣуллукъну артгъа салмай сув санавучгъа пломбасын да салып кѣоллавгъа тапшуражакъ. Озокъда, башлап кѣоллавчуну мюлкюне байдалу инвентаризация оьтгериле ва шогъар гѣре арадан оьтген чакъы заманны ичинде топланган борчлар гъисапгъа алына. Токъташдырылган борчланы телеп

болмагъанлагъа бир йыл болжал гѣрсетилип сонг санавуч да салына. Шогъар байлавлу сув береген къурумну юристлер бѣлюгюнде разилешив этиле.

Сув санавучну есилери базардан сатып алып оьзлер башгъа адамланы тутуп салагъан гезиклер де сынава-яшавда къаршылаша. Тек нечик буса да, гъисапгъа алып плomba булан бегетмек учун шо гъакъда сувну пайлайгъан къурумгъа билдирмеге герек бола. Тюзюн айтгъанда, базар багъаларындан эсе жаваплы къурум салагъан санавучлар кѣоллавчулагъа учуз токътай. Шо гъакъда билмек де сувдан асувлу кюйде пайдаланма муштарлылагъа зарал этмес. Санавучну багъасы къурумну янындан 1884 манатны къадарында токъташдырылган. Ишине де айрыча гъакъ телене. Акъчаны да кѣолдан-кѣолгъа бермей къурумну кассасына телемеге герек. Айлана ягъыбызда санавучланы салмаса къурум учун пайдалы деген айтдыкъуйтдулагъа расланабыз. Муна шо саялы да, биревге де тынгламай, артгъа салмай разисизликге ѳл берилмесин учун, арза да язып, чара гѣрмеге алгъасагъыз. Неге тюзюл, гертиден де, гележекде харжланагъан сувланы гъисабын юрютеген алатлары ѳкълагъа багъалары артдырылып телемеге борчлу болажакълар. Магъачкъалада бизин республикабыздагъы халкъны уьчден бир пайы яшай. Кѣоллавчулар йыл сайын кѣп бола бара. Орта гъисапда тахшагъарыбызда, дагъысын айтмагъанда, квартирлерде де йылда 500-ге ювукъ сув сѣтчиклер къурашдырылып ерлешдириле. Сув юрюйген ѳллардагъы салынган быргъылагъа оьзбашына ихтиярсыз кѣошулагъан айрыча адамлагъа 10-15 минг манат кѣоду салынагъаны гъакъда айрыча эсгерме тюше. Предприятиелени башчыларына 30-80 минг манат. Уллу компаниялагъа 100-200 минг манатны оьлчевюнде кѣоду салывлар токъташдырылгъаны гъакъда билмек де кѣоллавчулагъа пайдалы болур.

Гъазирлеген Къ. КЪАРАЕВ.

Дагъыстанны минг йыллар узагъындагъы тарихинде белгили агъвалатлар кѣп бар. Шоланы гъариси бизин эсибизде. Неге тюгюл олар Дагъыстанны ва дагъыстанлыланы яшавунда гѣрмекли ерни тутгъан. «Дюнъяны титиретеген елевчю» деген ат тагъылгъан Иранны шагъы Надиршагъны Дагъыстангъа бакъдырылгъан уьч башсугъулу-ву 18-нчи юз йылда болгъан лап да уллу агъвалатлардан бириси гъисаплана.

Бу йылны сентябр айыны орталарында (15-21 сентябр) Надиршагъны дюнъягъа айтылгъан асгерлерини уллу бѣлюгю толу дагъытылгъан Гъапкъай къолда болгъан дав тамамлангъанлы /Гъалиги Гъапкъайгент юртну тюбюндеги тюз авлакъ/ 285 йыл битежек. Шо буса Къаягент районну тарихинде тюгюл, гъатта савлай республиканы гъисабында алсакъ да, инг уллу ва эсден таймажакъ агъвалат. Айтагъаным, шо давда (къыргъында) янгыз иранлыланы ягъындан 24 минг адам ортакъчылыкъ этген. Дагъыстанлыланы да шонча асгери болгъан. Бизин асгерлени къанлы ябушувлагъа Гъайдакъны гъаким-башы Уллу Агъматхан уцуми гъазирлеген ва ѳлбашчылыкъ этген. Мехтули ханлыкъны башчысы аварлы хан Агъматхан /Уллу Агъматханни гиевю/ шо давда ону онг къолу гъисапда белгили. Эки де асгер ѳлбашчыны бажарывлулугъуна гѣре дагъыстанлылар иранланы Люфт-Алихан башчылыкъ этген лап да уллу асгер бѣлюгюн дагъытгъан.

Ата-бабаларыбызны айтывларына гѣре, къыргъынны вакътисинде агъылагъан «къан оьзенни» гючю юмурукъ чакъы ташланы элтердей болгъан. Биревлер къан «къайта», дей. Иш о гъакъда тюгюл. Бу мисал, даву кыызгъынлыгъын, гючлюгюн суратлай. Шо давдан 100-ге ювукъ иранлылар къачып гъаран къутулгъан. Иран асгерлени башчысы Люфт-Алихан да шонда оьлюмю тапгъан.

Надиршагъны дагъытыгда агъамияты уллу Гъапкъай къолну алдындагъы авлакъда юрюлген къанлы даву игитлерини атлары, игит ишлери бугюн бизге белгисиз демеге болабыз. О гъакъда оьмюр сюрген тамазалар болса тюгюл, оьзгелер, айрыча алгъанда яшѳрюмлер, бир зат да билмейлер. Мени эсиме гелеген кюйде билмеге чи герек. Шулай гъалгъа биз, уллулар, гунагълыбыз. Давлар юрюлген ерге белги таш салымаса, о гъакъда яш наслулагъа хабарламаса, олар даву гъакъында нечик билмеге бола.

Макъалада мен гючлю ябушувлагъа ѳлбашчылыкъ этген ва уьстюнлюк къазангъан Гъайдакъны гъакимбашы янгыгентли Уллу Агъматхан уцумини гъакъында айрыча эсгермеге сюемен. Янгыгентни ва эсги Башлыны аралыгъы 5 чакъырым. Шону учун сизге, аявлу охувчуларым билдирмеге сюемен, Гъайдакъ элине башчылыкъ этип гелген бары да уцумилер, шоланы арасында Уллу Агъматхан да Башлыда яшагъан, башлылылар булан лап тыгъыс аралыкълар тутгъан. Мунда ону юрту-ери болгъан, яшлары тувгъан, оьсген, тарбиялангъан. Язывларымны Уллу Агъматханни уланы Хан Магъамматны кызы, азербайжан пачалыгъын кьургъан гъайдакъ якълы Фаталиханни уьягълюсю, Дербент шагъарны башчысы Тоту бийке булай дѳртлюгю булан гертилей:

Уллу Агъматхан: 18-нчи юз йылны агъвалатлары

Итти кылыч къолумда,
Оьзден кылыч къанымда,
Къайтмас алгъан ѳлундан,
Тувгъан элим - Башлыда.

Артдагъы йыллар белгили тарихчи, алхожагентли муаллим Камалутдин Камалов этген ахтарывланы натижасында Уллу Агъматханни тайпа тамурлары къурайшитлер булан да байлавлу экени билине. Биз билеген кюйде 10-11-нчи юз йылларда ислам динни Ширвангъа яймагъа гелген, сонг гъалиги Ахтыдан бираз ариде тав ерде ерлешген Маза деген юрта (шагъарда) яшагъан къурайшит тайпалы амир Амирчуфан Башлыгъа гѣчген.

Дагъыстанны тарихине даимликге аты язылгъан гѣрмекли уланланы ал сыдыраларында

болгъан ва ѳлбашчылыкъ этген Уллу Агъматхангъа лап да оьр къыймат берилген.

1725-1727-нчи йылларда орус пача Адилгерей шавхалны тахдан тюшюре. Шо йылларда Уллу Агъматхан Дагъыстанда биринчи гъаким адам болуп токътай.

Арт вакътилерде биревлер Уллу Агъматхан Чолакъ Сурхай йимик къолгъа баргъан, гъасили Надиршагъгъа къуллукъ этген демеге де суйдюлер. Тек, биз гъисап этеген кюйде, оланы далиллери, бош сезлер болуп чыкъды.

Гъасан Алкъадари язгъан кюйде «Уллу Агъматхан Надиршагъны душманларыны арасындан бир де таймагъан ва Надиршагъгъа ювукълашмагъа урунмагъан».

Надиршагъны биринчи баш сугъулувунда, Уллу Агъматхан Гюбе-

лап гючлю асгер бѣлюклерини бирисине ахыр сала. Иранны тарихчи А.Т.Сардаварны айтывуна гѣре даву вакътисинде Уллу Агъматхан Надиршагъны бирге-бир чабушмагъа чакъыргъан. 76 йыллыкъ Уллу Агъматхан 54 йыллыкъ ираншагъны янча башлагъан, тек арагъа шагъны нукерлери гирген ва ябушувну токътатгъан.

Агъматхан уцуми гъакъыл якъдан къайры, мазаллы къаркъарасы, гючю-къуваты булан да белгили. Етишген хабарлагъа гѣре бир гезик ол нѳкерлери булан ѳл бойда юртуна къайтагъан 3-4 тавлулар булан къаршылаша. Саламлашып битген сонг, тавлуланы бириси уцумиге яман сѳзлер айта. Жавап бир бола: уцумини итти кылычы шо адамны экиге бѳле.

Надиршагъ ва оьзге иранлылар булангъы давлардан къайры Уллу Агъмахан 1721-нчи йылда Къуба, Ардебиль, Гянджа шагъарланы ва оьзге ерлени елей, Баку шагъарны да елемеге къасткъыла. Сонгда орус пача Петр 1 булан дагъыстанлыланы арасында Къоличиде 1722-нчи йылны август айында болгъан давда ортакъчылыкъ этмесе де, дав этгенлени адам ва савут гючлер булан якълагъан. Орус асгерлени Дагъыстандан Россиягъа къайтыву да Уллу Агъматхан булан тыгъыс байлавлу.

1747-нчи йылда Чолакъ Сурхай гечине, Уллу Агъматхан буса Дербентни иранлылардан азат эте. Дагъы да эки йыллар яшай ва 1749-нчу йылны декабр айыны 11-нден 1750-нчи йылны январыны 9-нчу гюнлерини ичинде яшавдан гете. Къалакъурейшеде ону къабурташына «Пачалыкъгъа 50 йыл башчылыкъ этген», – деп язылгъан.

Россия, Иран, Тюркия ва оьзге уллу пачалыкъланы арасында ерлешген гиччи Гъайдакъ уцмийликни шонча йылланы узагъында къоруп сакъламагъа ва алгъа юрютмеге янгыз къатты савлукъ таманлыкъ этмей, уллу сиясат пагъму да тарыкъ. Шолар барысыда бизин якълыбыз, макътавлу уланыбыз, айтылгъан дав ва гъукумат ѳлбашчы Уллу Агъматханда болгъан. Ол дюнъядан гетгенли 275 йыллар оьтсе де, ону яшаву, уллу ишлери, игит хасияты даим де бизин булан.

Бу йылны сентябр айында Надиршагъны асгерлери Дагъыстанда дагъытылгъанына 285 йыл битежек. Андалалда болгъан давланы ортакъчыларыны эсделигине Гуниб ва Лак районларда уллу мемориал-комплекслер къурулгъан.

Гъапкъай къолда болгъан уллу даву (къыргъынны) минглер булангъы къурбанларыны атларын да билип, оланы игит ишлерин суратлайгъан эсделик ташын тургузмагъа бизге де заман болгъан деп ойлайман.

Башыбызгъа районну ѳлбашчылары да тюшюп, районну жамияты бу йыл сама тындырыкълы гъазирленип, етишип гелеген уллу агъвалатны – Надиршагъны асгерлерин ѳкъ этген гюнню – бизин якъда да тийишли оьтгермеге болур деп эсибизге геле.

А.МАЖИТОВА,
Къаягент район.

токътагъанлардан бириси – бизин якълы Уллу Агъматхан. Белгили болгъаны йимик ол гъалиден 360 йыл алда тувгъан (1666-нчы йыл) ва 84 йыл оьмюр сюрген. Шоланы 50 йылын Гъайдакъ элини башчысы гъисапда оьтгерген. Персияны, Россияны пачалары Уллу Агъматханни атына язгъан пурманлагъа гѣре, ол 1710-1750-нчи йылларда Гъайдакъны уцумиси. Биз билеген кюйде, уцмийлени тахшагъары – Башлыны кызылбашлардан азат этген. Шогъар гѣре Уллу Агъматхан «аривлюкге аты айтылгъан» кызы Патиматны, тамурлары гъайдакъ уцумилерден гелген, Къубаны ханы Гъусейн-Алиге эрге бермеге борчлу бола. Надиршагъ шону учун ону артын къуваламасагъа сѳз бере. Амма умутларына етишмей.

Арадан алты йыл гетип, Надиршагъ 1741-нчи йылда Уллу Агъматханни кызын атасына къайтара ва уцумини оьзюню ягъына тартма бирдагъы керен уруна. Иш бажарылмай.

1741-нчи йылны сентябр айыны 15-21-нчи гюнлеринде дагъыстанлылар Уллу Агъматханни башчылыгъы булан Гъапкъай къолда болгъан къанлы давда Надиршагъны

чи юртну бойларында болгъан гючлю давларда бек уста дав ѳлбашчы гъисапда оьзюн танытгъан. Дагъыстанны къалгъан дав ѳлбашчылары къаршылыгъын токътатгъан сонг, акъчагъа-алтынгъа сатылгъан сонг, Агъматхан да Гюбечиден тайышып Къалакъурейшеге гелген.

Ону къаттылыгъын, пагъмусун ва гючюн анлагъан Надиршагъ, амалгъа къайтгъан. Уллу Агъматханни оьзюню ягъына тартмакъ муратда, Надыр ону булан дыгъар этген. Шогъар гѣре Уллу Агъматхан «аривлюкге аты айтылгъан» кызы Патиматны, тамурлары гъайдакъ уцумилерден гелген, Къубаны ханы Гъусейн-Алиге эрге бермеге борчлу бола. Надиршагъ шону учун ону артын къуваламасагъа сѳз бере. Амма умутларына етишмей.

Арадан алты йыл гетип, Надиршагъ 1741-нчи йылда Уллу Агъматханни кызын атасына къайтара ва уцумини оьзюню ягъына тартма бирдагъы керен уруна. Иш бажарылмай.

1741-нчи йылны сентябр айыны 15-21-нчи гюнлеринде дагъыстанлылар Уллу Агъматханни башчылыгъы булан Гъапкъай къолда болгъан къанлы давда Надиршагъны

Алав АЛИЕВ

Артыбызны таптап иерченлер гелерми?

«Мен школагъа бараман. Илму билим аламан. Сав болсун грамматика, Савбол математика»...Къайсыбыз шо йырны эшитмегенбиз. Сентябрь айны 1-нде Россияда адатлы кюйде билимлени гюню белгилени. Яшларыбызны, торунларыбызны охув ожакълагъа узатабыз. Гъалекли ва шону булан бирге сююнчлю гюн.

Сюйсенг де, суймесенг де эсге алывларынгда оьзюнгю яш заманларынга къайтасан, биринчи муаллимлеринг гез алдынга гелип токътай, о девюрлердеги школа яшавну гъалиги гъаллар булан тенгleshдиресен ва пашман ойлагъа дьенесен. Балики, мен яш йилларымны сагъынамандыр ва бугюнгю билим берив тармакъгъа артыкъ талаплар салма къараймандыр?

Гелигиз бу йылдан тутуп школаларыбызда не йимик алышынывлар болажагъын гезден гечирип къарайыкъ. Алышынывлар дегенде, билим берив булан байлавлу гъакимиятны вакиллери, олагъа къошулуп депутатлар да оьзлер школада охугъан заманланы унутуп, охувчулар учун янгы шартланы, талапланы яратма къарай.

ОГЭ-лени ва ЕГЭ-лени гъакъында биз кеп айтдыкъ, такрарлай турмайыкъ. Эниден сонг, танапусну билдиреген адатлы зенгни орнунда Ватанны сюювге багъышлангъан йырлар чалынажакъ. Ондан къайры, ана ва тыш тиллеге герсетилген сагъатлар къысгъартылып, «Башлапгъы асгер гъазирлик» деген дарслагъа артыкъ сагъатлар берилежек. Шоларда инг башлап автомат булан атышмагъа ва гранат ташламагъа уйретежек.

«Россияны ругъ-къылыкъ маданияты» деген дарсгъа гъазирленген охув китапланы ачып къарасагъыз бек тамаша болажакъсыз. Шонда берилеген бир-бир агвалатлар ва келпетлер хыйлы соравланы тувдура.

Ана тиллер азман гъалгъа тарып турагъанда, арап тилни уйренмеге имканлыкъ бериле. Дарсланы ким юртежегин англатмай. Межитлени имамларын чакъыражакъмы? Тек олар да шо тилни мекенли биледир деп эсеме гелмей.

Ондан къайры, бу йылдан тутуп охувчуланы турушуна, юрюшюне байлавлу къыйматлар да берилежек. «Уьлгюлю», «Чыдама ярайгъан» ва «Чыдамсыз». Шо къыйматланы салагъанда муаллим охувчусуна адилли кюйде янашаргъа шекленемен.

Билим берив бизин уьлкеде лап да кеп алышынывлагъа тарыйгъан тармакъ. Гъар янгы министр шанжалына гелип къонгъандокъ тюрленивлер башлана.

Бир юртгъа баргъанда ондагъы газетибизни охуйгъан ёлдаш: «Шо танкытлы колонкаларынгни ким учун язасан? Гъакимиятны янындан шоллагъа бирев де сесленмей, бир алышынывлар да болмай» деди. Яхшы, энни журналистлер де болуп пысып турайыкъмы, гъакимият дегенде бизин яндан даим макътавлар чалынма герекми? Биз оланы газети тьогюлбюз, биз пачалыкъ газетбиз.

Шо ой булан мен милли маълумат къуралыбызда 1985-нчи йылдан тутуп чалышаман. Газетде оьтген йилларым булан оьктем боламан. Бизден сонг артыбызны таптап иерченлер гелер дегенге инанмагъа сюер эдик, амма тек...

- Судну залындан

МАКЮРЧЮ БОЛГЪАНДАН КЪАЙРЫ...

Магъачкъаладагъы Совет район судда ерли жагъил адамны уголовный ишине къаралгъан. Ол террорчу къурумлагъа акъча булан кьмек эте болгъан деп айыплана.

Ахтарывчулар судгъа йиберген материаллагъа гьере, тахшагъарда турагъан адам 2024-нчю йылны март айында Россия Федерацияны дазусунда гери урулгъан халкъара террорчу къурумну сайтына 55 минг манатны бакъдыргъан. Ол шо къурум не йимик законсуз ишлени оьтгерегенин яхшы биле болгъан.

Ондан къайры, 2023-нчю йылны фев-

раль айында ватандашланы социал якъдан къоруйгъан пачалыкъ къурумгъа онгача предприятие ачгъанман деп ялгъан документлер берип акъча алгъан.

Суд жинаятчыны 8 йылгъа ва 6 айгъа эркинликден магърум этмек деген къарарны чыгъаргъан. Огъар туснакъ болжалын къатты низамы булангъы колонияда оьтгерме тьошежек.

ЯШЛАР УЬЮНДЕГИ ЗАМАНДА

Август айны 23-нде Гунибдеги 3 номерли яшлар бавунда уьйню тьбесиндеги авур цемент штукатурка увалып, тьгюлюп, гичипавлар ятагъан тьшеклеге тьюшген. Насипге шо мьогьлетде бавда яшлар болмагъан.

Ярашдырыв ишлер бу идарада эки йыл алъякъда оьтгерилген. Янгыртылгъан бианы ачылывуна Республиканы Башчысы С.Меликов, Пачалыкъ Думаны депутаты С.Гьамзаев ва гъакимиятны оьзге вакиллери гелген. Гъаманда йимик хыйлы макътавлу, къычырыкълы калималар чалынгъан.

Ярашдырыв ишлер «Демография» деген милли проектге гьере юрюлген ва республиканы бюджетине 145 миллион манатгъа токътангъан.

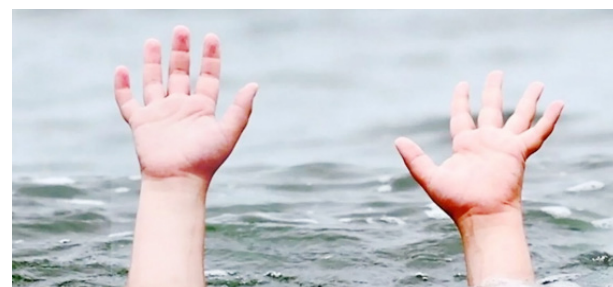
Россияны Ахтарыв комитетини Председатели А.Бастрыкинни тапшурувуна гьере, ерли ахтарывчулар тергевлени башлагъан.

СУВ БИРЕВНЮ ДЕ АЯМАЙ

Россияны Ахтарыв комитетини Избербашдагъы ахтарыв бьлюгю август айны 22-нде Гъайдакъ районну Янгыгент юртунда болгъан къайгъылы агвалатгъа байлавлу тергевлени башлагъан.

Ахтарывчулар билдиреген кюйде, шо гюн ерли гъакъылбалыкъ болмагъан уланъяш 1,5 метр бийиклиги булангъы ярдан оьзенге атылгъан, бир аз заман юзюп, дагъы сувдан чыгъып болмай батылгъан.

Яшны оьлгенини себебин мекенли токъташдырмакъ учун экспертиза оьтгерилежек. Артындагъы гюн Каспийскидеги «Лагуна»

деген пляжда 8 йыллыкъ къызъяш денгизде батылгъан.

Бу йылны башындан тутуп, Дагъыстанда 15 яш батылып оьлген.

02 БИЛДИРЕ

Август айны 21-нде «Кавказ» федерал ёлну 897-нчи чакъырымында (Къаягент район) бек чалт гелеген «БМВ» ёлдан чыкъма къарайгъан Уьзбекистанны 40 йыллыкъ ватандашын уруп йыкъгъан. Ол шо ерде оьлген.

Август айны 21-нде Каспийскиде ахшам вакъти 16 йыллыкъ уланъяш такис гъайдавчу булан эришип, ону бойнуна бичакъ уруп яралагъан. Жинаятчы тутулгъан.

Август айны 23-нде Магъачкъалада полицейскийлер ерли жагъил адамны машинин токътатып тергевлер оьтгергенде ичинде бир килограмгъа ювукъ наркотиклер табылгъан.

Август айны 24-нде Магъачкъаладагъы Киров район суд ерли адамгъа 20 минг манатны оьлчевюнде кьоду салгъан. Ол машинин эсирген кююнде гъайдап, оьзюн токътатгъан ёл инспекторгъа урушбат бермеге къарагъан болгъан.

Август айны 24-нде Дербентде 34 йыллыкъ къатынгиши машинин бек чалт гъайдап ёл ягъада токътангъан 6 йыллыкъ уланъяшны уруп йыкъгъан. Ол яраланып азарханагъа тьюшген.

Оьтген жума республиканы ёлларында 31 хатабалагъ болгъан. Шоларда 5 адам оьлген ва 48 адам яралангъан. Яралангъанланы арасында 7 яш да бар. Ондан къайры, полицейскийлер машинлерин эсирген кюйде гъайдагъан 85 адамны тутгъан.

Август айны 25-нде Къызлар районну Черняевка деген юртунда ерли 18 йыллыкъ жагъил адам гъакъылбалыкъ болмагъан яшны бетине аягъы булан тебип авур яралагъан. Тергевлер башлангъан.

Бетни гъазирлеген Алав АЛИЕВ.
Интернетден алынган суратлар.

«Йырлар бола, йыракълагъа ёл чыгъып»

Шаир ва таржумачы Абсалам Аскерханов 1922-нчи йылда Буйнакск районну Тёбен Жюнгютей юртунда тувгъан. Уллу Ватан дагну ортакъчысы. Давдан къайтгъанда Бакю шагъарда чекистлени школасын охуп битдирген ва аманлыкъны къурумларында ишлеген. 1947–1954-нчи йылларда Ич ишлени министрлигини къуллукъчусу. 1955-нчи йылда Дагъыстан радиокомитетни къумукъ редакциясына ишге чыкъгъан.

А. Аскерханов 1991-нчи йылда СССР-ни язывчуларыны союзуна къабул этилген. Ону «Сюювню сырлары», «Тав оъзенни тавушу», «Йылларымны йырлары», «Къарчыгъа», «Янгыргъан танглар» деген шиъруларыны ва поэмаларыны китаплары чыкъгъан. Айрокъда яш наслулар бизин эсли шаирлерибизни, язывчуларыбызны яратывчулугъун билсин учун А. Аскерхановну шиъруларыны бир бёлгююн охувчуланы тергевюне беребиз.

Яраш БИЙДУЛЛАЕВ.

Абсалам АСКЕРХАНОВ

ЙЫЛЛАНЫ КЪУРЧ ЙЫРЛАРЫ

Йылы сёзлер турналардай кёкдеги,
Тагъылышып чыгъа таза юрекден,
Яшны, къартны къуwandыра яшавда,
Йырны сеси эшитилсе арекден.

Шо йырланы кёплеринде сююв бар
Тармакълардан акъгъан таза сув йимик.
Йыры булан эсде къалгъан йыравлар,
Гёз алдыма геле мени сав йимик

Йырлар бола, йыракълагъа ёл чыгъып,
Ёлукъгъанны ёлдаш этип гетеген,
Яшагъанны юрегине ягъ салып,
Язгъанланы атын аян этеген.

Йырлар бола, йылларына къарамай,
Йылайгъанны кюлетмеге болагъан.
Йырлар бола, йылгъын отдай йыртыллап,
Ярыкъ берип, янмай сёнюп къалагъан.

Игитлеге багъышлангъан къурч йырлар,
Даимликге тарихлеге салынгъан.
Уланлагъа гёзю къарай къарт болгъан,
Аналаны гёзьяшындан алынгъан.

Йыр дегенде мен Къазакъны гёремен,
Къантулукълар йыр саялы, къамагъан.
Аралыкъдан нечесе йыл гетсе де,
Солакъ йимик сёзюнден бал тамагъан.

Ётим Эмин геле мени эсиме,
Йырларындан окълар этип къоягъан.
Жыйынларда Батырайны гёремен,
Йыры учун халкълар оьгюз соягъан.

Девюрлеге гёре йырлар язылып,
Тынглагъанны пашман этген, шат этген,
Адатлагъа къаршы ишлер этеген,
Англасузгъа тувра ёлун гёрсетген

Йырлар болсун халкъгъа йыбав береген,
Асил сёзю сайлап огъар салайыкъ.
Охугъанны ойгъа салар йыр язып,
Аз замангъа юреклерде къалайыкъ.

РАГЪМУЛУ ЮРЕКЛИЛЕР

Алты саны сав буса да биревлер,
Къыйшыкъ юрой, къыйыны бар ичинден.
Ягъгъа къалып аякъ уьстде айлана,
Къаркъараны яшлыгъыны гючюнден.

Жанаварлыкъ – себеп излеп жанына,
Гёзю къарай акъ халатлы адамгъа,
Гъалы битген, гючю тайгъан, тавшалгъан,
Тек жаны бар, жаваплана гъарангъа.

Бажарылса къалма сюе бир азгъа,
Умуту ёкъ, узун тартып кюстюне:
«Не ерингдир, къыйнайгъан?» – деп сораса,
Къолун сала къурсагъыны уьстюне.

Алгъасавлу анализлер этилип,
Акъ халатлы бичакъ ала къолуна.

Аста булан яра къурсакъ этегин:
«Тюз болгъун – деп, – тюзелгенни ёлуна».

Сав сагъатлар аякъ уьстде, арыгъан,
Ону-муну бер деп тура бошамай.
Терге батып себеп излей башгъагъа,
Озью де чи сав адамгъа ошамай.

Жан базаргъа баргъан адам жанлана,
Умут уьзген уйге къайта сав болуп.
Аврулагъа акъ халатлы гёрюне,
Тарыкълы гюн таянмагъа тав болуп.

Сан этмейли гесе сокъуричекни,
Авруй буса алышдыра юрекни.
Алда йимик тюгюл гъали алимлер,
Капрондан этип сала бюйрекни.

Къаны гетген къарывсузгъа къан бере,
Сакъатланы къолун-бутун тенг эте.
Анасындан тувма сокъур тувгъанны,
Гёзюн ачып, ана бетин гёрсете.

Биз гъаман да бир-биревге ёлукъсакъ,
Саламдан сонг: «Савлугъунг?» – деп сорайбыз.
Къолу эмли, юреклери рагъмулу
Алимлеге узакъ оьмюр ёрайбыз.

АНА ТОПУРАКЪ

Сагъа ана топуракъ деп айтыла,
Англайгъангъа айтгъандан да артыкъсан.
Тавунг, тюзюнг бадырагъан байлыкъгъа,
Тувгъанлагъа туюю ёкъ балкъартыкъсан.

Сен хазнасан хадирингни билгенге,
Тер текгенге тийишлисин бересен...
Сени пайлап бир тайпалар бай болгъан,
Кёп ерлерде тенглик ёкъну гёресен.

Дазуланы бузуп негъакъ дав башлап
Эркин этме сюе мюлкюн, майданын.
Сагъа гелип сал сюеги салынмай,
Гёрмегенсен топуракъдан тойгъанын.

Россияда ерлер, сувлар эркин деп,
Кёплер кёпден сутур гёзюн аралтды.
Бомба ташлап, топлар уруп, атылтып,
Къар агъартгъан тавланы да къаралтды.

Къара ерге негъакъ къанлар тёгюлдю,
Иелмедик не къыйынлар гёрсек де.
Чечилмеди бек, байлагъан белигиз,
Чююрюлген энглер турду тирсекде.

Арыса да атны ери алынмай,
Ялласса да танкъдан тюшюп таймайлы,
Токътамадыкъ, ял алмады юреклер,
Елевчюню Европадан ёймайлы.

Бизге гене язбаш гелди, Май гелди,
Май ай булан къуванч гелди, той гелди.
Топуракъдан тоюнмайгъан тайпагъа
Арт тынышда адам къылыкъ ой гелди.

Ятыв салмай ятды сенде нечелер,
Яраланып, тартылмайлы яягъы...
Аялагъан авлетлеринг сав чакъты,
Басылмажакъ сагъа душман аягъы.

КЪОРКЪМАСКЪАЛАЛЫ КЪОЧЧАКЪ

Дав башланып, ана гёзлер яшланып,
Алгъасадыкъ къолгъа савут алмагъа.
Дарсларыбыз гечип Герейавлакъда,
Охуй эдик командирлер болмагъа.

Степанакертде офицер чин алып,
Етишгенде юрекдеги муратгъа,
Гюнбатышгъа бакъды бизин ёлубуз –
Душман геле тувра Сталинградгъа.

Давгъа тюшдюк взводлагъа баш болуп,
Алдыбызда авур борчлар токътады.
«Баймурзаев къоркъув билмес къоччакъ!» – деп
Генераллар рази болду, макътады.

Он бир улан бетин бурмай оьлюмден,
Ватан учун жан бермеге ант этип,
Сарпинск кёлге ювукъ тёбеде
Ябушдугъуз игитликлер гёрсетип.

«Биз оьлмейли, атышывну бёлмейли,
Дагъы алгъа душман, аякъ алмас!» – деп
Токътадыгъыз топханагъа тёш берип,
«Эргишини эки сёзю болмас!» – деп.

Ахырынчы патронлар атылып,
Баймурзаев буйрукъ этди «Алгъа!» – деп
Солдатланы ягълы этип уйретди:
«Есир болуп бармажакъбыз къолгъа!» – деп.

Он ёлдашынг оьлюп янгыз къалгъанда,
Душман къуршап аралыкъгъа алгъанда,
Жанаварсыз жан бермеге токъташдын
Ахырынчы гранатынг къалгъанда.

Къысгъа оьмюр къысымынга къысылып,
Арт тынышынг, авлакъларда алынды,
Торкъалиден чыкъгъан игит улан деп
Суратларынг газетлеге салынды.

Ата юртгъа унутулмас ат къойдунг,
Уланлары сенден уьлгю алажакъ.
Къоркъув билмес къоччакъланы атлары
Ватан дагну тарихинде къалажакъ.

ОЛ – АНА

Яшлыкъ гетди, янып сёнген чыракъдай,
Тек юрекде йыллар бою от яна:
Сав адамгъа йимик сёйлей суратгъа,
Англамайлы айып этме, ол – ана.

Дав киногъа къарай, къайда юрюлсе,
Гёленткисин гёрермен деп инана.
Онгуз затны гелтирмейдир оюна,
Авлетлени асырайгъан ол – ана

Гечелер де гёрюп тюрюлю тюшлени,
Юхусундан нече-нече уяна.
Ону учун уланы сав, оьлмеген,
Уявда да умут уьзмей, ол – ана.

Тенгилерин гёрсе токътай телмирип,
Сёзге тута, этип гъар не багъана.
Олар гетсе, къарап къала артындан,
Ювукъ барып, юрегин ал, ол – ана.

Гелин болуп гелме суюген къатынны
Авлетлерин къолгъа алып тарлана.
Гёрмей къалгъан баласыны баласын,
Гёнгюн алып гёзюн сибир, ол – ана...

Къайтгъан десе белгисиз тас болгъанлар,
Юртгъа гелген шат хабардан къуванна.
Къувунлагъа уланларын узатып,
Узакълагъа къарай къалгъан ол – ана.

Аналаны абуру бар гъар ерде,
Оьр Советге депутатгъа сайлана.
Эрлер булан элге къуллукъ этмеге
Этек чалып, энг чююрюген ол – ана.

Тогъуз майда йылайгъанын токътатып,
Халкълар булан йырлай, бирге йыбана.
Шулай гюнлер болсун учун жан берген
Уланланы уллу этген ол – ана.

Адабият бёлук.

ЧАГЪАРОТАР ЮРТНУ АТЫН ОЪР ЭТГЕНЛЕР

Дагъыстанда: гиччилеринде 2 минг, уллуларында 20 мингте ювукъ адам яшайгъан 60-дан артыкъ къумукъ юрт бар. Бир-бирине ошайгъанлары аз. Оланы бирлери булан сама да ювукъдан таныш болсанг, гъариси бир терен хазна экенин англайсан. Гъар юртну оъзюню айрыча тарихи ёлу, оъз кысматы болгъаны гёрюне. Оъзтёрече къурулгъан талиги, даражасы бар. Хасавюрт шагъардан 38 чакъырым ариде, Яхсай оъзенни кырылында ерлешген Чагъаротар да шоланы бириси.

Бу юртну ахтарып гелген адам, бир башлап, Рейхстагны тёбесине Устьюлюкню байрагъын орнатгъанланы бириси Россияны Игити, **Абдулгъаким**

Исмаиловну ата юрту деп ойлашса да, гетегенде, бай тарихли мекенли къумукъ юрт экенине тюшкөнежек. Магъа да шолай болду. Ондан чыккыгъан инг белгили адамланы оъзюм де яхшы таныгъаныма шюкурлюк этдим.

Чагъаротарны аты, Уллу Ватан даву ортакъчысы Абдулгъаким Исмаилов гёрсетген игитликни халкъ билеген болгъан сонг, кёп эсерилеген болду. Юртну тюсюне игитликни ренки юкъду, деп айтса да ярай. Тюзю чагъаротарлыланы, бырынгы ата-бабаларыны хасиятларына гёре де, не заманда да кюччакъ хасияты болгъан. О къавум бырынгы Яхсайдагы бир айрыча авулда яшай болгъан. Юртгъа чапгъын этген къачакъланы алдына чыкмакъ учун да олар биринчилей гётериле болгъан. Юртда асгер гюч йимик сакълангъан къавум. «Чагъар авуллар» о девюрлердеги уллу юртланы бирлеринде де болгъан. Мени эсеме гелеген кюйде, чагъаротарлыланы кюччакълыгъы, юртну аты булан да байлавлу.

Яхсайны, алда ерлешген еринден яллатып, тозгъанда ону халкъы оъзге ерде (гъали бар еринде) юрт кюурса да, кёбюсю гъар тюрлю ерлеге чачылгъан. Адилотарны, Герменчикни де шо вакътилерде Яхсайдан гелгенлер кюургъан, деп де айтыла. Чагъаротарлылар да шолай, гъалиги еринде юрт кюургъан. Олар юртуна ат кююгъанда «Чагъар» - деген сёзню кюолагъаны да кёп затны англата.

Озокъда, Россияны Игити Абдулгъаким Исмаилов Чагъаротар юртну белгили адамларыны арасында биринчиси буса да ярай. Тек, чагъаротарлы оъзге белгили адамлар да бар. Эки керен «Макътавлукъ» орден къазангъан Магъмут Къайырбековну, Яраш Османовну атларын да юртлулар унутмай. Олар да оъзлени кюччакълыгъы булан Уллу Устьюлюкню ювукълашдыргъан, Ватан даву ортакъчылары.

Россия оылчевюндеги адабият критик, профессор, Дагъыстанны халкъ язывчусу **Камал**

Абуков да чагъаротарлы. Ол савлай Дагъыстан адабиятны кысматына уллу кюшум этген адам. Кёп йыллар Дагъыстанны язывчуларыны правлениесини председатели Расул Гъамзатовну онг кюлу болуп ишледи. Кёп санавдагы ахтарыв-критика макъалалар язды. О тармакъда да, таза язывчу

ёлда да ол кёп китаплар чыгъарды. «Мен гюнагълыман, Марьям», - деген повестине гёре Къумукъ театрда бек таъсирли спектакль салынды.

Бирдагы чагъаротарлы **Абдулгагъир Мусаевни** аты да Дагъыстан интеллигенцияны арасында бек белгили. Ол Хасавюрт шагъарда тувса да, чагъаротарлы. Ону биографиясына гёз кыратгъан адамгъа, ол етишген даражаны англама кыйын. Дагъыстанда сурат этив булан абур алгъан адамланы арасында ону йимик алгъа гетгени ёкъ. Россияны ат къазангъан художниги. Живописни профессору, Дагъыстан Республиканы инче саниятыны ат къазангъан чалышывчусу, Россияны чебер Академиясыны (Академия художеств) Къыбла регионал бёлюгюню член-корреспонденти. СССР-ни, сонг Россияны художниклерини Союзуну члени. Россияны театр чалышывчуларыны Союзуну члени. Дагъыстан Республиканы Маданият министрлигини пачалыкъ савгъатлагъа кыарайгъан комиссиясыны члени. Абдулгагъир Мусаев 2011-нчи йылда Дослукъну Ордени булан савгъатланды. Дагъыстан пачалыкъ педагогика университетни чебер-графика факультетини заведующийи. Москвадагы И. Репинни атындагы сурат этивню, скульптураны ва архитектуруны Академия институтун битдирип, сонг шо институтда «рисунок» - деген предметден дарс беривчю болуп ишледи. О вакътилерде, «Репинская Академия живописи», деп айтылып кыалгъан о институт, СССР - деген уллу уълкеде, художниклер, скульпторлар ва архитекторлар гъазирлейген инг гёрмекли охув ожакъ эди. Онда дарс берген башгъа дагъыстанлыны мен эшитмегенмен. Ону охуп битдиргенлер де аз.

Чагъаротарлы **Батырсолтан Гъа-жакъаевич Гъамзатов** - Хасавюрт районада, шагъарда белгили доктор эди. Ол 40 йылгъа ювукъ вакътини ичинде Хасавюрт шагъар больницада хирург, «Яшланы районара хирургия бёлюгюню» заведующийи болуп ишледи. Дагъыстан Республиканы ат къазангъан врачы. Гиппократны ордени булан савгъатланды. Ол ёлбашчылыкъ этеген бёлюк, шагъар больницада хыйлы йылланы узагъында инг яхшыларыны бириси болуп турду. Авруйгъан яшлар янгыз Хасавюрт шагъардан, райондан тюгюл, Бабаюрт, Къазбек, Новолак, Къызылюрт районлардан да, Мычыгъыш Республиканы ювукъ районларыны юртларындан да гелтириле эди.

Гъар юртдан чыккыгъан белгили адамлар, шо юртну абурун артдырагъандан, юртлуларыны разилигин алагъандан кыайры, яш наслугъа уългю болуп токътай. Чагъаротарлыланы да бир-бирине ошаймагъан дёрт уллу кысматы: Россияны Игити Абдулгъаким Исмаилов, Дагъыстанны халкъ язывчусу Камал Абуков, Россияны ат къазангъан художниги Абдулгагъир Мусаев, Дагъыстанны ат къазангъан врачы Батырсолтан Гъамзатов бу гиччирек юртну абурун гётере, менлигин сакълай. Олар - ата юртну оъктемлиги, аркъа таяву ва наслулар уългю алагъан белгилери болуп токътай.

Набиюлла МАГЪАММАТОВ.

• Алимни кюольязывларындан

КЪУМУКЪ ТИЛНИ КЪУЖУРЛУ ГРАММАТИКАСЫ

Ибрагъим КЕРИМОВ,
Дагъыстанны халкъ
язывчусу, филология
илмуланы доктору.

(Башы 31-нчи номерде)

Бир-бирде биз, сёзню авазларына, оланы гезигине-ерине уйренип кыалып, алышынгъанына тергев бермей де кююбыз.

Бу деген сёзню падежлеге гёре тюрлендирип кыарайыкъ гъали:

Баш падеж-бу
Еслик падеж-муну
Багъым падеж-бугъар
Тюшюм падеж - муну
Ер падеж-мунда
Чыгъым падеж-мундан
Тергеп кыарасакъ, у аваздан сонг и аваз геле буса, **б** аваз **м** авазгъа айланыгъанны гёрюп турабыз, демек, сонорный (бурунлу) **н** авазны таъсири булан **б** аваз бурунлу **м** авазгъа айлангъан. Ассимиляция кыайдасы юрюлмейген ерде, масала гъайдакъ диалектде, шо сёзлерде **б** аваз сакълана: Баш падеж-бу
Еслик падеж-буну
Багъым падеж-бугъар
Тюшюм падеж-буну
Ер падеж-бунда
Чыгъым падеж-бундан
Олай, олар, олагъа, оларда, олардан, онда, ондан
Йимик сёзлени биревлер алай, алар, алагъа, аларда, алардан, анна, аннан деп айтагъаныны себеби де шо сёзлердеги **а** авазны таъсири булан **о** аваз **а** авазгъа айланып кыалмакъдадыр.

КЪОНАКЪ АВАЗЛАР

Ассимиляция кыайдасына гёре бир-бир авазлар ёкъ болуп кыалагъанда йимик, бир-бир авазлар сёзлеге «кюонакъ» гелип кюшулагъан кюйлер де бола.

Игит, йилик сёзлени биревлер **й** авазны алдына, элли деген сёзню буса артына кюшуп кюоллайлар: *йигит, йилик, эллий*.

Дазу, бару деген сёзлени, **у** авазны таъсири булан **в** авазны кюшуп, дазув, барув деп кюоллайгъанлар да бола. Кюйге кыарагъанда, **сув** деген сёзде де **в** аваз муна шолай кюолланагъан болуп кыалгъан, неге тюгюл бир-бир тюрк тиллерде, масала азербайжан тилде, шо сёзню ахырында **в** аваз ёкъ: **су**.

Сёзлеге артыкъ авазлар янгыз ассимиляция кыайдасына гёре тюгюл, башгъа себеплеге гёре кюшулагъан кюйлер де бола.

Къумукъ тилде янаша эки тутукъ аваз булан башланагъан сёзлер болмай. Биз шолай сёзлени айтып уйренмегенбиз. Шо саялы башгъа тиллерден алынгъан сёзлени башында янаша тутукълар бар буса, оланы алдына **и** авазны кюшуп айтабыз: *истол, истакан, ишкола, ишкап*. Эгер тутукъ авазлар сёзню ортасында янаша гелсе, **и** аваз оланы арасына салына: *закис (загс), Каспийиск, кулуп (клуб)*.

Сёзню ахырында буса къумукъ тилде тутукълар янаша гелмеге ярай, шо саялы да биз шолай сёзлени кыйналмай айтмагъа болабыз: *торт, порт, сорт* ва ш. б.

Язагъанда буса оърде эсерилген айтылышы алышынагъан сёзлени орфография сёзлюкде гёрсетилген кюйде язмагъа тюше.

ГАДЖИМИ, ГАЖИМИ?

Тюрк тиллерде **ж** аваз сёзню башында кыатты кыалгъан еринде йымышакъ эшитиле. Масала, *жан, жин, жам* деген сёзлерде **ж** кыатты, гыатта эки авазны (**д** ва **ж** авазланы) сесинден жыйылгъан йимик эшитиле. Шону айтагъанда тилни ал ягъы оърдеги тиш этлеге уруна ва бир мюгълетте буса да тыныш алып да токътала.

Харж, гъужум, хужу деген сёзлерде буса **ж** йымышакъ. Ону айтагъанда тилни алды тиш этлеге урунмай, тыныш алып да токъталмай, тилни де, тиш этлени де арасындан гъава юрюп тура. Шо саялы, бир эки ерде бир **ж** гъарпны кюолласакъ да оруслар тюрк ва оъзге тиллерден гелген сёзлени башында **ж**-ны орнуна эки гъарпны-**дж**-ны кюоллай: *джейран, джигит, джайлав, джинн* ва ш. б.

Бара-бара шу зат адатгъа айланып, **ж** аваз сёзню башында гелмесе де, оруслар ону орнуна **дж**-ны кюоллайгъан (язагъан ва айтагъан) болуп кыалгъан: *Гаджи, Аджам, Баджи, Мухаджир* ва ш. б. Тюз кююнде эте бусакъ, шо сёзлени *Гажы, Ажам, Бажы, Мухаджир* деп кюолламагъа гереке эдик.

Сёз еринде эсерип гетсек, **ж**, э авазлар орус тилде сёзню ахырында алышынып, **ж** аваз **ш** йимик, э аваз да с йимик эшитиле: *блиндаш (блиндаж), монташ (монтаж), тас (таз), гас (газ)*. Къумукъ тилде буса шо авазлар сёзню ахырында алышынмай.

(Давамы бар)

«Политрук» ва бажарывлу командир

Уллу Ватан даву ортакчысы, тѣбенкѣзанышы Тата Мурзаев гѣнгюллю кюйде давгѣа гетгенлени бириси. Дав башлангѣан 1941-нчи йылда ол юрт советни председатели, ондан алда биринчи колхозну парторгу болгѣан. Уллу юртну баш гѣакимини жавапчылыгъындан эсе огѣар Ватангѣа берилген борчну жавапчылыгъы алда токѣтай. Шону учун да ол, 1942-нчи йылны март айында оѣзю суюп фронтгѣа гете.

Ватанны якѣлавчуларыны сыдыраларына кѣошулгѣанда Тата Мурзаевге 35 йыл бола болгѣан. Яшавну инг де яхшы янларын толу кюйде англап турагѣан вакѣтиси. Гележекге кѣурулгѣан бары да умутларын, ойларын «дав» деген сѣзню йыртгѣыч авазы сѣндюре. Сѣндюрмесе де арѣк тебере. Биринчилей, элни азат этмесе болмай. Оѣзге муратлагѣа сонг етишме де бажарылар...

Тата Мурзаев 1937-нчи йылда Грозный шагѣардагѣы «Юрт хозѣйство школаны» колхозлагѣа гѣакимлер гѣазирлейген бѣлюгюн охуп битдирген. Герти коммунист, Ватангѣа гѣакѣ юрекден берилген адам, ол армияда кѣуллукѣ этме башлагѣандокѣ ону Тбилиси шагѣаргѣа асгер офицер школагѣа йибере. Онда ону политруклар гѣазирлейген бѣлюкге алалар. Охувгѣа муштарлы улан офицер школаны оѣр кѣыйматлар булан битдире. Украина фронтгѣа тюше. Баш вакѣти батальонда младший политрук болуп кѣуллукѣ эте.

Болса да Тата оѣзюне кѣыснат

берип турагѣан ѣл булан юрюе суюмей. Политрукну иши, кѣбюсю сѣз, политика дарслар, солдатланы уѣстюнлюкге ругѣландырыв булан тамамланып кѣала. Ол буса, дав майданда герти коммунист йимик душман булан бетгебет ябушма сую. Алты айлыкѣ миномѣт курсланы битдире. Артда

да старший лейтенант Мурзаев миномѣт взводну командири этилип белгилене. Шо взвод булан ол Берлинге ерли етише, Рейхстагны алдында уѣстюнлюкню гюнюн кѣаршылай.

Старший лейтенант Мурзаев бажарывлу командир болгѣаны белгиле. Шо гѣакѣда ол савгѣатлангѣан орденлер, медаллар да шагѣатлыкѣ эте. Бириси – «Кѣызыл Юлдуз» орден. Бирдагѣысы Уллу Ватан даву биринчи даражалы ордени. «Германиядан уѣстгелгени учун», «Варшава шагѣарны азат этгени учун», «Берлин шагѣарны кѣолгѣа алгѣаны учун», «Кѣоччакѣлыгѣы учун» деген медаллар ва оѣзге савгѣатлар...

Дав токѣтагѣанда командир Мурзаев ата юртуна кѣайта. Бѣлюнген ишин кѣалгѣан еринден башлама гирише. Янгѣдан «Кѣызыл Октябрь» колхозну парторгу болуп тюше. Ерли депутатлар ону юрт советни председатели этип сайлай.

О йыллар юрт хозѣйство тармакѣны аякѣгѣа тургѣузувгѣа ва алгѣа барывуна агѣамиятлы кѣуллукѣ этиле болгѣан. МТС – ѣлбашчыдан жавапчылыкѣны ва бажарывлукѣну талап этеген ер. Ону тюзевлю ишлевюнден кѣп зат гѣасил болагѣанны англап, районну гѣакимлери огѣар шо идараны мекенли кѣурмакѣны ва юрютмекни тапшура. Уѣч йылдан сонг,

ону республика гѣакимлиги Кѣаягент МТС-ни ѣлбашчысы этип белгилей. Онда да ол Буйнаксиде йимик оѣзюню ѣлбашчылыкѣ гѣюнерин гѣрсете, деп айтсакѣ бир де кѣопдурув болмай. Дав ѣллары чаныкѣдыргѣан ва кѣп затгѣа уѣйретген старший лейтенант гертиден де шолай, оѣзюне де, оѣзгелеге де «талаплы мердешде» ишлеп бажарагѣан герти патриот ругѣлу адам болгѣан. Кѣайда кѣыйын тексе де ол, кѣайратлы загѣматы булан, яш наслугѣа уѣлгю гѣрсетип чалышмагѣа тарыкѣ экенин тезден англагѣан ва шо хасиятны оѣзюне аслу кѣылыкѣ, мердеш этип кѣаркѣарасына сингдирген. Ол «Кѣайратлы иши учун» деген медаль булан ва ДАССР-ни бир нече Гѣюрметлев грамоталары булан да савгѣатлангѣан.

Биз оѣзюню гѣакѣында айтып гетген, Давну ва загѣматны ветераны Тата Мурзаев, пенсиягѣа чыкѣгѣан сонг да патриотчулукѣ гѣаракатын токѣтатмагѣан. О вакѣти белгиле, билимли адамлар жагѣиллени арасында ватандашлыкѣ дагѣни гелтиреген ѣлугѣулар да юрюте болгѣан. Шо гѣаракатгѣа да ол гѣакѣ юреги булан янашгѣан. Ону аты Тѣбен Кѣазаныш юртну гѣюрметли адамларыны арасында гѣар даим де сакѣланар деп эсибизге геле.

Набиюлла МАГѢАММАТОВ.

Гѣав этеген тюбегѣ булан
Уллу Ватан давгѣа гетип 397 фашистге ажжал тапдыргѣан Гюнбатыш кѣзахстанлы снайпер Тулеугали Абдыбековгѣа немислер «Кѣара ажжал» деп ат такѣгѣан болгѣанлар. Уллу Ватан даву бары да фронтларында аты макѣтавгѣа айтылып, бютюнсоюз радиодан кѣоччакѣлыгѣы даим эсгерилеген Тулеугали, давдан сонггѣу йылларда аты-чуву да чыкѣмай унутулуп кѣалгѣан игитлени бириси. Язывчу Берик Абдугалиулыны «Унутулгѣан игитлер» деген китабы басмадан чыкѣгѣан сонг ону тарихи де оѣлмес игитлени сыдыраларына гирген.

Гѣзю итти, кѣолу бек

Телеугали Абдыбеков 1916-нчи йылны сентябр айында Абдыбекни ва Насырханны агѣлюсюнде тувгѣан. Атасы ону яш чагѣындан тутуп тюбекден тюз гѣзлеп урма уѣйретген. Гѣавгѣа барып ол алып гелеген мал-матагѣны гѣрюп сыналгѣан гѣавчулар да сукѣлана болгѣан. 1932-нчи йыл кѣардашларыны чакѣыруна гѣре ол Кѣыбла Кѣзахстангѣа, «Пахта-Арал» совхозгѣа бара, мамукѣ оѣсдюрюв булан машгѣул бола. Кѣызыл армиягѣа чакѣырылып Хабаровский крайда кѣуллукѣ эте. Асгер кѣуллугѣу битип кѣайтгѣанда ол гиччи ватанында мамукѣ оѣсдюрье башлай ва мамукѣчулукѣ бригадагѣа ѣлбашчылыкѣ эте. Найсымгюл деген гѣзел кѣыз булан уѣйлене, булагѣа эки яш тува, тек олар гиччи чагѣынданокѣ авруп оѣле. Ата-ана яшлар оѣсдюрье

Тамаша кѣыснат

*Кѣзах снайпер 397
фашистге ажжал тапдыргѣан*

нечакѣы да гѣасирет бола, тек хапарсыздан дав башлана. Тулеугали 1942-нчи йыл Кѣыбла Кѣзахстандан Калинин фронтгѣа гелип душмангѣа кѣаршы давларда ортакѣчылыкѣ эте.

Снайпер-панфиловчу

Оѣтген 2 йылны – 1942-нчи йыл 14-нчю майдан 1944-нчю йылны 21-нчи февралы болгѣанча атышыв ротаны снайпери Тулеугали Абдыбеков оѣзюню снайпер тюбегинден 397 фашистге ажжал тапдыргѣан.

Тулеугали тюбекден тюз гѣзлеп урагѣандан кѣайры, бажарывлу насигѣатчы да болгѣан. Ол оѣзю кѣуллукѣ этеген полкда 32 яш асгерчини снайперни касбусуна уѣйретген. 8-нчи Гвардиячы атышыв дивизияны «За Родину» деген газети 1942-нчи йылны 18-нчи сентябринде шо гѣакѣда булай язгѣан: «Буссагѣатгѣы заман снайпер Абдыбековну гѣисабында дагѣытылгѣан 102 гитлерчи бар, олар бир заманда да бизин топуракѣларда оѣзлени пис ва жиргенч ишлерин юрютме болмажакѣлар». «Мени гѣзлерим гѣреген чакѣы, кѣолларым тюбекни кѣысып тутагѣан чакѣы фашистлеге яшав болмажакѣ», - дей кѣоччакѣ снайпер.

Макѣтавлу атышывчу Тулеугали Абдыбековну игит ишлери гѣакѣдагѣы хабар савлай фронтгѣа яйыла, янгѣ 1943-нчю йылны

алдында Бютюнсоюз радиодан ону гѣакѣында берилишлер юрюле.

Душман булан бетге-бет

Тулеугали 1944-нчю йылны февраль айыны 23-нде жан бере. Совет Армияны гюнюнде ол фашист снайпер булан болгѣан бетге-бет тартышывда жанын кѣурбан эте. Шо гюн ол кѣаркѣарасыны кюю ѣкѣгѣа да кѣарамайлы, савлугѣуна кѣаратагѣанны орнуна, «авлакѣгѣа», немислеге гѣавгѣа бара. Немис снайперни гюллеси ону елкесине бата, тек ону атгѣан гюллеси де душмангѣа шо еринде оѣлюм тапма борчлу эте. Тулеугали госпитальда жан бере, ону Калинин областны Ново-Сокольнический районуну Насва станциясында гѣемелер.

Айтылгѣан снайперни тюбегин ол атышма уѣйретген Аширала Османалиевге тапшуралар. Аширала де даву ахыр гюнлери болгѣанча дагѣы да 129 фашистни жанын кѣыя.

Ат берилмеген Игит

Тулеугали Абдыбековгѣа игит ат берилмегенликни себеби ол оѣзюню оѣмюрбаянында яшырмайлы агѣаву Кемельбай кѣыйыкѣсытылып оѣлтюрюлген деп язгѣанлыкѣ болма бола. 1994-нчю йылдан тутуп Абдыбековну

2916 номерли тюбегѣ дав паспорту да булан бирге Кѣзахстан Республиканы Центральный Пачалыкѣ музейинде сакѣлана.

Халкѣ Кѣагѣруманы

«Унутулгѣан игитлер» деген китапны малим этеген гюнлерде мухбир Тулеугалини кѣардашы Айгюл Кемелбаева булан ѣлугѣуп лакѣыр юрютген.

«Мени уллатам Кемелбай Насырханов 1937-нчи йылда кѣыйыкѣсытылгѣан. Тулеугали ону торунларындан. Шо себеп болмагѣан эди буса огѣар Совет Союзну Игити деген атны уѣч керен берме тийишли эди», – деп хабарлай Айгюл. – Тулеугалини «Халкѣ Кѣагѣруманы» – Кѣзахстанны «Халкѣ игити» деген оѣр савгѣатгѣа гѣрсетмекни де тезден тийишли гѣребиз».

Казим КѢАГѢРУМАН.

Пайхаммарыбызны (с.а.с.) бир нече гъадислери

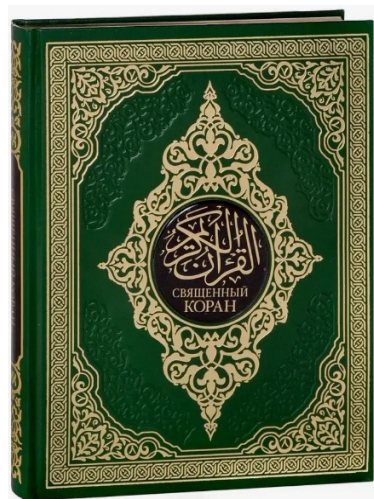
Бу гезик, Аллагъ буюрса, бизге пайда болсун учун Пайхаммарыбызны (с.а.с.) бир нече гъадислерин айтма суюмен. Пайхаммарыбызны (с.а.с.) айтгъан сёзлери, этген васиятлары, багъасы ёкъ алтындыр.

Абу Гъурайрат айта, бир керен Пайхаммарыбыз (с.а.с.) бизге айтды: «Иманыгъызын янгыртгъызын», – деп. «Иманыгъызын нечик янгыртайыкъ, гъей Аллагъны элчиси?» – деп бирев сорады. «Ля иллагъа иллагъагъны кёп айтгъызын деп Пайхаммарыбыз (с.а.с.) буюрду», – деген (Агъмад, Гъаким). Шолай сыйлы калмадыр «Ля иллагъа иллагъагъ» къардашларым. Маънасына да ойлашып кёп айтсакъ, адамны иманы камил бола, юрегин нюрлендире, Аллагъгъа ювукъ эте. Дагъы да Пайхаммарыбыз (с.а.с.) айтгъан: «Лап да сыйлы зикру – Ля иллагъа иллагъагъ, лап да сыйлы дуа – Алгъамдулиллагъ», – деп (Тирмизи, Ибн Мажагъ).

Абу Дардагъ деген асгъаба айта: «Аллагъны элчиси магъа васият этип айтды – Сен Аллагъгъа бир затны да ортакъчы этип тутма, Аллагъ булан бирге башгъа затгъа ибадат этме, сени гесек-гесек этип гессе де, яда яллатса да, бир Аллагъгъа ибадат эт. Аллагъ борч этген намазны да кыйлмай къойма, намазны къойгъан адам дини ёкъ адамдыр ва эсиртеген ичкилени де ичме, гертиден де о гъар бир яманлыкъны ачгъычыдыр», – деп (Ибн Мажагъ, Байгъакъи).

Али асгъаба айта, бир керен Пайхаммарыбыз (с.а.с.) дарайны алып онгъ ягъына салды, сонгъ алтынны алып сол ягъына салды, сонгъ айтды: «Гертиден де шулар мени уымметимден эркек гишилеге гъарамдыр», – деп (Абу Давуд, Насаи, Ибн Мажагъ). Дарай опуракъны гиймеге, къолламагъа, ва алтындан этилген юзюк яда бойнуна, къолуна тагъагъан затлар эркек гишилеге гъарамдыр. Къатынгишилеге буса гъалал.

Пайхаммарыбыз (с.а.с.) айта, гертиден де Аллагъу-таала Къыяматгъун болгъанда айтажакъ: «Гъей Адамны баласы, мен аврудум, сен мени гёрмеге де гелмединг», – деп. Сонгъ о адам айтар: «Я, мени Есим Аллагъ, мен Сени нечик гёрмеге гелейим, Сен чи алам-

ланы Еси Аллагъсан», – деп. Сонгъ Аллагъ айтар: «Сен билмейми эдинг мени паланча къулум авругъанны, сен шону гёрмеге гелмединг, сен билмей эдинг, ону гёрмеге гелген бусанг, ону янында мени табар эдинг», – деп (Агъмад, Муслим).

Бу гъадисден биз англайбыз, авруйгъан адамны гёрмеге бармакъ кёп сыйлы амаллардан экенни, аврунну гёрмеге бармакъ булан уллу даражаланы алагъан-ны ва дагъы да англайбыз, авруйгъан адам аврувуна сабурлукъ этсе, дагъы да уллу сыйлылыкълагъа етишгенни. Аллагъ Озью авруйгъан адамны янында боламан деген сёз кёп уллу сёздюр. Аврувланы гёрмеге барагъанда, айыпдан къутулмакъ учун туююл, Аллагъ учун бармагъа къаст этейиклер.

Саъдны уланы Сагъл де-

ген асгъаба айта, бир керен бир гиши гелип Пайхаммарыбызгъа (с.а.с.) айтгъан: «Сен мени бир амалгъа тюзле, шону этген заманда мени Аллагъ да, адамлар да суюген кюйде», – деп. Пайхаммарыбыз (с.а.с.) бугъар айтгъан: «Сен дюньягъа къарама, юрек булан суюп, дюньягъа берилме, сени Аллагъ суюр ва адамланы къолундагъы затгъа да къарама, сени адамлар да суюр», – деп (Ибн Мажагъ).

Пайхаммарыбыз (с.а.с.) айтгъан: «Ким суюе буса оьмюрю узакъ болгъанны ва эркин рызкъысы да болгъанны, ата-анасына яхшы болсун ва къардашлыкъны да юрютсун», – деп (Агъмад). Дагъы да айтгъан: «Аллагъны разилиги ата-ананы разилигиндедир, Аллагъны ачувланмакълыгъы ата-ананы ачувланмакълыгъындадыр», – деп (Бухари). Бу эки гъадисден де иманы, намусу бар адам кёп затны англажакъ.

Пайхаммарыбыз (с.а.с.) лап да бек суюмейген амал ялгъан болгъан. Ялгъанны гюнагъы кёп уллудур. Ялгъан сёйлемек булан адам гюнагъ къазана, иманын буза, жагъаннемге ювукъ бола, Аллагъны ачувун чыгъара, налатгъа ес бола, шондан гелеген яман ийис саялы малайиклер ондан къача, мунафикъни аламын ала. Токъташгъан гъадислерде шолай айтыла. Шу затлардан адам сакъланып бола, ялгъандан сакъланмакъ булан. Арт вакътилерде ялгъанны кёп сёйлейбиз, гюнагъына ойлашма да ойлашмай. Сакъ болайыклар къардашларым.

Шунда язылгъан гъадислени англап, шолагъа гёре юрюме Аллагъ бизге кёмек этсин, дюньябызны да, ахыратыбызны да Аллагъ онгарсын.

Арслан-гъажы МОЛЛАЕВ,

Яхсай юртну имамы.

Инамлы ва иманлы къалкъан:

Яхсайда район конкурс оьтгерилди

Гъали-гъалилерде Хасавюрт районну Яхсай юртунда Къуранны чебер ва гёзел охуйгъанланы макъамлары чалынып турду. Мунда Къуран охувгъа ва ислам динни аслу аятларын билегенликке багъышлангъан район конкурс оьтгерилди.

Осьюп гелеген наслуну ругъ-намус якъдан тарбиялауна, оланы юреклеринде иманлыкъны ва гъалаллыкъны уятыгъа багъышлангъан бу гелишли чара районну гъар еринден гелген ортакъчыларын ва сыйлы къонакъланы бир ерге жыйды.

Конкурсну ишинде Хасавюрт районну администрациясыны миллет аралыкъ сиясатгъа, дин ишлер ва аманлыкъ сакълав къурумлар булан байлавлукъ юртеген бёлюкню ёлбашчысы Сайит Гъамитов ортакъчылыкъ этди. Жыйылгъанланы алдында сёйлей туруп, ол Хасавюрт районну башчысы Багъавутдин Мамаевни атындан къутлав сёзлер ва исси алгъышлар айтды. Сайит Гъамитов ислам динни адатлы мердешлерин, Къуран аятланы гъакъ маънасын сакълава да ва яш наслугъа етишдиривде шолай чараланы агъамиятлыгъын аламанат гёрмекли кюйде белгиледи.

«Шулай конкурссланы оьтгерив осьюп гелеген яш наслуну экстремизмни ва терроризмни зараллы таъсиринден къоруп сакълава аслу ер ойнай. Динни герти аслуларын, Къуранны рагъмулукъгъа чакъырагъан сёзлерин уйренив – осьюп гелеген яшлар учун гъар тюрлю яманлыкъдан инамлы къалкъандыр», – деди ол осьюню сёйлевюнде.

Билимли дин къуллаукъчулардан ва алимерден къурулгъан сыйлы журини гесими булан, ортакъчыларын арасында инг де пагъмулу, Къуранны тюз ва чебер охугъан яшлар белгиленди. Сынава оьзлени билимин оьр даражада гёрсетгенлеге, ислам динни аслуларын яхшы билегенлеге район администрацияны атындан дипломлар, грамоталар ва багъалы савгъатлар тапшурулду.

Жыйылгъанланы ва ата-аналаны сёзлерине гёре, бу чара янгыз бир ярыш туююл, ол яш юреклеге иманны нюрюн сингдиривню ва Къуран охувгъа гъаваслыкъны артдыривню герти байрамына айланды. Районда шулай ругъ-намус чараланы гележекде де оьтгермеге гёз алгъа тутулгъан.

Бизин мухбирибиз.

Рузнама. Сентябрь ай. Тюш намаз сагъат 12-ге къылына

ГЮНЛЕР	ТАНГ	ЭКИННИ	МАРКАЧА	ЯССЫ
1	03. 31	15. 34	18.27	20. 02
2	03. 32	15. 33	18. 26	20. 00
3	03. 34	15. 32	19. 24	19. 58
4	03. 35	15. 31	18. 22	19. 56
5	03. 37	15. 30	18. 20	19. 54
6	03. 38	15. 28	18. 19	19. 52
7	03. 40	15. 27	18. 17	19. 50
8	03. 41	15. 26	18. 15	19. 48
9	03. 42	15. 25	18. 13	19. 45
10	03. 44	15. 24	18. 11	19. 43
11	03. 45	15.23	18. 10	19. 41
12	03. 46	15.22	18. 08	19. 39
13	03. 48	15. 21	18. 06	19. 37
14	03. 49	15. 19	18. 04	19. 35
15	03. 50	15. 18	18. 02	19. 33

ГЮНЛЕР	ТАНГ	ЭКИННИ	МАРКАЧА	ЯССЫ
16	03. 52	15. 17	18. 01	19. 31
17	03. 53	15. 16	17. 59	19.29
18	03. 54	15. 15	17. 57	19. 27
19	03. 56	15. 13	17. 55	19. 25
20	03 57.	15. 12	17. 53	19. 23
21	03. 58.	15. 11	17. 52	19. 22
22	03. 59.	15. 10	17. 50	19. 20
23	04. 01.	15. 08.	17. 48.	19. 18.
24	04. 02.	15. 07.	17. 46.	19. 16.
25	04. 03.	15. 06.	17. 44.	19. 14.
26	04. 04.	15. 05.	17. 43.	19. 12.
27	04. 06.	15. 03.	17. 41.	19. 10.
28	04. 07.	15. 02.	17. 39.	19. 08.
29	04. 08.	15. 01.	17. 37.	19. 06.
30	04. 09.	14. 59	17. 35.	19. 04.

БУСУРМАНЛАНЫ ЛАП ЯХШЫ ИШИ – ВАКЪТИСИНДЕ КЪЫЛГЪАН НАМАЗЫ

Бетни гъазирлеген Гебек КЪОНАКЪБИЕВ.

